

Podudarnost osobina ličnosti studenata sestrinstva sa sestrinstvom kao profesijom

Komar, Jelena

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split / Sveučilište u Splitu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:176:666689>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:



Sveučilišni odjel zdravstvenih studija
SVEUČILIŠTE U SPLITU

[Repository of the University Department for Health Studies, University of Split](#)



UNIVERSITY OF SPLIT



SVEUČILIŠTE U SPLITU

Podružnica

SVEUČILIŠNI ODJEL ZDRAVSTVENIH STUDIJA

DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ

DIPLOMSKI STUDIJ SESTRINSTVA

Jelena Komar

**PODUDARNOST OSOBINA LIČNOSTI STUDENATA
SESTRINSTVA SA SESTRINSTVOM KAO PROFESIJOM**

Diplomski rad

Split, 2021

SVEUČILIŠTE U SPLITU

Podružnica

SVEUČILIŠNI ODJEL ZDRAVSTVENIH STUDIJA

DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ

DIPLOMSKI STUDIJ SESTRINSTVA

Jelena Komar

**PODUDARNOST OSOBINA LIČNOSTI STUDENATA
SESTRINSTVA SA SESTRINSTVOM KAO PROFESIJOM**

**MATCH OF THE PERSONALITY OF NURSING
STUDENTS WITH NURSING AS A PROFESSION**

Diplomski rad/ Master's Thesis

Mentor: Doc. dr. sc. Iris Jerončić Tomić

Sumentor: Izv. prof. Doc. dr. sc. Slavica Kozina

Split, 2021

Zahvala

Zahvaljujem se svojim roditeljima što su mi financijski omogućili studiranje.

Zahvaljujem se svojoj obitelji što smo zajedno uspjeli privesti kraju studiranje.

Zahvaljujem se svojoj mentorici doc. dr. sc. Iris Jerončić Tomić i sumentorici izv.prof. dr. sc. Slavici Kozini na nesebičnoj pomoći tijekom pisanja rada.

SADRŽAJ

SADRŽAJ.....	I
SAŽETAK.....	II
SUMMARY.....	III
1. UVOD.....	1
1.1. SESTRINSTVO KAO PROFESIJA.....	3
1.2. OSOBINE LIČNOSTI.....	5
1.3. OSOBINE LIČNOSTI SESTRINSKE PROFESIJE.....	6
1.4. BIG FIVE MODEL.....	9
1.5. MRAČNA TRIJADA.....	14
1.6. TIMSKI RAD.....	18
1.7. ULOGA OSOBINA LIČNOSTI MEDICINSKIH SESTARA U TIMSKOM RADU.....	20
2. CILJ RADA.....	22
2.1. HIPOTEZA.....	22
3. IZVORI PODATAKA I METODE.....	23
3.1 STATISTIČKE METODE.....	24
4. REZULTATI.....	25
5. RASPRAVA.....	33
6. ZAKLJUČCI.....	39
7. LITERATURA.....	41
8. ŽIVOTOPIS.....	47

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

DIPLOMSKI RAD

Sveučilište u Splitu

Sveučilišni odjel zdravstvenih studija

Diplomski studij sestrinstva

Znanstveno područje: Biomedicina i zdravstvo

Znanstveno polje: Kliničke medicinske znanosti

Mentor: Doc.dr.sc. Iris Jerončić - Tomić

Sumentor: Izv. prof. Doc. dr.sc. Slavica Kozina

PODUDARNOST OSOBINA LIČNOSTI STUDENATA SESTRINSTVA SA SESTRINSTVOM KAO PROFESIJOM

Jelena Komar, 001979

Sažetak:

Cilj

Cilj istraživanja je ispitati osobine ličnosti studenata studija sestrinstva potrebne za kvalitetno obavljanje profesionalnih zadataka u timskom radu. Utvrditi razlikuju li se medicinske sestre (Ž) od tehničara (M) u naglašenosti osobina te razlikuju li se studentice medicine (Ž) od studenata (M) u naglašenosti osobina. Utvrditi na temelju koje osobine svi ispitanici kreiraju lažnu sliku o sebi.

Metode

U istraživanju je korišten Big Five upitnik (12). Upitnik se koristi kako bi se napravila procjena pet velikih dimenzija ličnosti u okviru Peto faktorskog modela. Upitnik se koristi isključivo za testiranje osobe starijih od 16 godina. Big five upitnik se sastoji od pet velikih dimenzija: Energija (E), Ugodnost (U), Savjesnost (S), Emocionalna stabilnost (ES), Mentalna otvorenost (MO). Upitnik se sastoji od 132 čestice. Ispitanici su dužni izraziti stupanj slaganja na ljestvici od 1 do 5, gdje 1 označava u potpunosti netočno za mene a 5 označava u potpunosti točno za mene.

Rezultati

Studenti sestrinstva pokazuju vrlo nisku razinu energije, ugodnosti, savjesnosti, emocionalne stabilnosti, mentalne otvorenosti te time ne iskazuju osobine ličnosti potrebne za kvalitetno obavljanje profesionalnih zadataka u timskom radu. Postoji značajna razlika između studenata sestrinstva i studenata medicine u osobinama emocionalne stabilnosti i savjesnosti, dok u ostalim osobinama se ne nalazi značajne statističke razlike. Razina laganja odnosno kreiranja lažne slike o sebi nije se razlikovala među promatranim skupinama. U ispitivanju s obzirom na spol promatranih skupina razlike u energiji, savjesnosti, emocionalnoj stabilnosti, mentalnoj otvorenosti te laganju nije utvrđeno postojanje razlike. Veća razina ugodnosti je utvrđena među studenticama promatranih studija u odnosu na studente. Promatrajući studente sestrinstva nije utvrđena statistički značajna razlika u energiji, ugodnosti, savjesnosti, emocionalnoj stabilnosti, mentalnoj otvorenosti te laganju između studenata i studentica. Promatrajući studente medicine utvrđena je veća razina ugodnosti, emocionalne stabilnosti i savjesnosti kod studentica medicine u odnosu na studente medicine, dok u energiji, mentalnoj otvorenosti i laganju postojanje razlike nije uočeno.

Zaključci

Studenti sestrinstva nemaju posebno izražene potrebne osobine ličnosti za kvalitetno obavljanje profesionalnih zadataka u timskom radu. Postoje značajne razlike u osobinama ličnosti između studenata sestrinstva i medicine. Značajna razlika između studentica i studenata oba studija nalazi se u samo jednoj dimenziji – ugodnosti. Postoje značajne razlike u naglašenosti osobina između studenata i studentica medicine, dok među studenticama sestrinstva nisu utvrđene razlike.

Ključne riječi: ličnosti, studenti medicine, studenti sestrinstva, osobine

Rad sadrži: 47 stranica, XX slika, 12 tablica, X priloga, 44 literaturnih referenci

BASIC DOCUMENTATION CARD

MASTER THESIS

University of Split

University Department for Health Studies

Graduate study of nursing

Scientific area: Biomedicine and health

Scientific field: Clinical medical sciences

Supervisor: Doc. dr. sc. Iris Jerončić - Tomić

Co-supervisor: Izv. prof. Doc. dr. sc. Slavica Kozina

MATCH OF THE PERSONALITY OF NURSING STUDENTS WITH NURSING AS A PROFESSION

Jelena Komar, 001979

Summary:

Goal

The aim of the research is to examine the characteristics of student nursing students needed for quality performance of professional tasks in teamwork. To determine nurses (F) differ from technicians (M) in accentuated traits that differ from student medicine (F) from students (M) in accentuated traits. Determine on the basis of which traits all respondents create a false image of themselves.

Methods

The Big Five questionnaire was used in the study (12). The questionnaire is used to make an assessment of the five major dimensions of personality within the Fifth Factor Model. The questionnaire is used exclusively for testing a person over 16 years of age. The Big Five questionnaire consists of five major dimensions: Energy (E), Comfort (U), Conscientiousness (S), Emotional Stability (ES), Mental Openness (MO)). The questionnaire consists of 132 items. Respondents are required to express a degree of agreement on a scale of 1 to 5, where 1 indicates completely incorrect for me and 5 indicates completely correct for me.

The results

Nursing students show a very low level of energy, comfort, conscientiousness, emotional stability, mental openness and thus do not show the personality traits necessary for quality performance of professional tasks in teamwork. There is a significant difference between nursing students and medical students in the traits of emotional stability and conscientiousness, while there are no significant statistical differences in other traits. The level of lying, in creating a false image of oneself, did not differ between the observed groups. In the study with regard to the gender of the observed groups, differences in energy, conscientiousness, emotional stability, mental openness and lying were not found to exist. A higher level of comfort was found among female students of the observed studies compared to male students. Observing nursing students, no statistically significant difference was found in energy, comfort, conscientiousness, emotional stability, mental openness, and lying between male and female students. Observing medical students, a higher level of comfort, emotional stability and conscientiousness was found in medical students compared to medical students, while in energy, mental openness and lying, the difference was not observed.

Findings

Nursing students do not possess the necessary personality traits for quality performance of professional tasks in teamwork. There are significant differences in personality traits between nursing and medical students. A significant difference between the students of both studies is in only one dimension - comfort. There are significant differences in the emphasis of traits between male and female medical students, while no differences were found among nursing students.

Key words: personalities, medical students, nursing students, traits

Thesis contains: 47 pages, XX figures, 12 tables, X supplements, 44 references
Original in: Croatia

1.UVOD

Na svaku osobu koja se pridruži nekoj profesiji utječe sama profesija motivirajućim čimbenicima koji se razlikuju ovisno o socio-psihološkoj pozadini ili osobinama pojedinca. Medicina i sestrinstvo navode se kao plemenita zanimanja. Uz obje profesije vezuju se riječi privrženost, skromnost i odgovornost i empatija kao poželjne osobine. Sestrinstvo, kao profesija, ima osnovu u njezi bolesnika koja je utemeljena na humanosti i društvenoj orijentaciji te kao takva zaslužuje veliko poštovanje od strane društva. Ekonomska dobit, sigurnost, visoki društveni ugled i moć vezani su uz određene profesije te mogu biti važni čimbenici koji potiču odabir zanimanja. Osposobljavanje za rad u sestrinstvu povezano je sa značajnim zahtjevima prema osobi kao što su odgovornost, iskrenosti i suosjećanje. Proces nastajanja zdravstvenog djelatnika podrazumijeva značajan rizik kao i povećano razočarenje. Stresori sestrinske edukacije uključuju intenzivne akademske napore, nedostatak vremena za osobne i društvene potrebe zbog zahtjevne sestrinske prakse. Sama praksa zahtjeva uključenje emocionalno iscrpljujućih čimbenika iz segmenata tuđeg života, ljudsku patnju, smrt, seksualnost i strah (1). Ličnost predstavlja skup različitih psiholoških osobina i raznih mehanizama koji se nalaze unutar svih pojedinaca, a koji su relativno trajni i organizirani pa tako imaju utjecaj na adaptaciju i interakcije pojedinca na socijalnu, fizičku i intrapsihičku okolinu (2). Medicinske sestre mogu imati različite osobine ličnosti koje mogu u većoj mjeri utjecati na uspostavu i daljnje ostvarivanje komunikacije i komunikacijskih vještina koje su nužne u interakcijama koje se odvijaju između medicinskih sestara i bolesnika. Ovisno o visini samopoštovanja medicinske sestre ovisiti će i način postupanja s bolesnikom. Medicinske sestre koje imaju visoko samopoštovanje imat će i bolje odnose i komunikaciju s bolesnikom, za razliku od onih koje imaju nisko samopoštovanje. Razlog tome je što su medicinske sestre s niskim samopouzdanjem više orijentirane prema sebi, nezadovoljne svojim životom te nisu u mogućnosti posvetiti se bolesniku (3). Ono što predstavlja najvažniji dio cjelokupne slike osobe o njoj je svakako samopoštovanje, a reakcije i ponašanja medicinskih sestara prema bolesniku najprije ovise o samoj razini njenog samopouzdanja i samopoštovanja, odnosno ovisi o njenom osjećaju za vlastitu vrijednost (4). Sastavnice kako poslovnog tako i privatnog života i životnih aspekata medicinskih sestara moraju biti u što većoj mjeri optimistične kako bi provedba

komunikacija koju sestra obavlja s bolesnikom bila uspješna (5). Medicinske sestre koje imaju visoko samopoštovanje i zadovoljne su sobom ostavljaju pozitivan utisak na rad i kao takve su otvorenije, puno lakše i jednostavnije uspostavljaju kontakte s dugim ljudima (6). Ove osobine su temelj timskog rada kao najučinkovitijeg oblika rješavanja složenih zadataka u modernom sestrinstvu. U trenutku kada medicinske sestre ili medicinski tehničari imaju nisku razinu samopoštovanja, nerijetko se događa da su previše opterećene same sobom te im je sva njihova pažnja usmjerena isključivo na njih same što uvelike može dovesti do smanjene koncentracije i do nedovoljnog empatičnog izražavanja i iskazivanja prema bolesnika. Pokazivati poštovanje i empatiju prema individualnostima svih bolesnika znači prije svega naučiti nositi se s osjećajem odgovornosti pri susretu s bolesnicima i pri susretu s njihovom patnjom i boli (6). Mogućnost prepoznavanja svih potreba bolesnika i veličina odgovornosti koju posjeduje pojedinac su osobine po kojim se razlikuju profesionalci (7). Ono što daje odgovor na pitanje zašto su neke medicinske sestre uspješnije od drugih je svakako postojanje individualnih razlika koje daju uvid u način nečijeg reagiranja i odnošenja prema drugim kolegama, ali i bolesnicima te upravo individualne razlike bivaju te koje određuju radnu uspješnost medicinske sestre. Individualne razlike koje utječu na uspješnost kod medicinskih sestara su motivacija, percepcija sebe i drugih, vještine i sposobnosti, osobni stavovi, interesi i neki genetski faktori (spol, dob i sl). Kao jedne od bitnijih razlike navode se osobine ličnosti koje će i biti obrađene u ovom radu (8). Prikazati će se kako pojedine dimenzije ličnosti utječu na rad i radno ponašanje medicinske sestre te koje ličnosti imaju veću prednost u radu kod pojedinca i u timu. Opisati će se dimenzije ličnosti i njihov utjecaj na rad kako pojedinca tako i u timu, ostvarivanje socijalnih kontakata i pojava kontraproductivnog ponašanja. Osim dimenzija ličnosti iz petofaktorskog modela predstavljene će biti i ličnosti iz „mračne trijade“ te njihov utjecaj na radno ponašanje (9). Smatra se kako osobine ličnosti igraju veliku ulogu u izboru profesije (10). U sestrinstvu se sve veći značaj daje stalnim edukacijama i istraživanjima, koji nastoje pronaći povezanost osobina ličnosti i utjecaj edukacije na mišljenje studenata i učenika o sestrinstvu (11).

1.1. SESTRINSTVO KAO PROFESIJA

Sestrinstvo je disciplina koja je znanstveno utemeljena i koja pomaže ljudima da imaju zdrav i produktivan život te da se na najbolji mogući način nose s nedostacima ili oštećenjima zdravlja koristeći pritom znanjima koja su utemeljena na vještinama (12). Sestrinstvo se opisuje kao profesija, zvanje, poziv dio identiteta iako veliki broj medicinskih sestara zapravo ne zna kako bih ga pravilno definirali. Smatra se da sestrinstvo odabiru ljudi iz ljubavi prema drugim ljudima, potrebom za pružanje pomoći drugima, smatrajući da je to njihov poziv i vjerujući da će im pružiti zadovoljstvo u životu. U sestrinstvu se teži kontinuiranom stjecanju i unapređenju vještina, znanja koja su fokusiran na zdravstvenu njegu. Mnogi sestrinstvo smatraju poslom identičnim drugim poslovima dok veliki broj medicinskih sestara ipak u sestrinstvu vidi nešto više nego „običan“ posao. Ono u čemu se svi slažu jest da je sestrinstvo kao profesija podcijenjeno od strane društva i bolesnika (12). Bolesnici često promatraju medicinske sestre kao pomagače liječnika, ne doživljavaju kao posebnu profesiju niti doživljavaju stvarnu odgovornost medicinskih sestara. Mnoge promjene bilo društvene, političke, ekonomske i tehnološke imaju utjecaj na napredovanje sestrinske profesije. Smatra se da medicinske sestre nisu dovoljno ozbiljno pristupile unapređenju i organizaciji sestrinstva te da u tome leži problem što sestrinstvo nije dovoljno prepoznato kao zasebna profesija (12). Nakon uspostave samostalnosti Republike Hrvatske i tijekom pristupanja Europskoj uniji javljaju se dugogodišnji, nepovoljni trendovi u uspostavi i funkcioniranju sestrinstva što zahtijeva detaljniju analizu. Iako se o sestrinstvu govori već dugo i dalje postoje dileme je li ili nije sestrinstvo zaista profesija (12). Sestrinstvo je u odnosu na medicinu kao znanosti moguće definirati kao pojedinačnu znanstvenu disciplinu, koja predstavlja zaokruženu cjelinu različitih metoda, znanja, procedura i vještina, ali i dio cjelokupne medicinske znanosti uopće. Sestrinstvo i druge srodne medicinske struke razdvojeni su i raščlanjeni dijelovi zdravstvenog sustava, gdje je svaki predstavljen svojim specifičnostima no usprkos tome svi su oni međusobno povezani tako da djeluju kao funkcionalna cjelina. Kako se točno upravlja kvalitetom obrazovanja u sestrinstvu, koji su to nastavni programi koji omogućuju provođenje kvalitetne nastave medicinskih sestara, tko ih točno definira, kako se dolazi do podataka o suradnjama i donošenju odluka o sestrinstvu, brojna su pitanja na koja tek treba odgovoriti. Autorica Cerjan-Letica (13)

istaknula je kako sestrinstvo nema dovoljno razvijenu profesionalnost u usporedbi s liječnicima, te je to uzrok lošeg položaja medicinskih sestara u društvu i zdravstvenom sustavu (14). Statusi medicinskih sestara su različiti pa tako imaju neki koji ih pozicioniraju iznad ostalih zdravstvenih profesija pa sve do onih do toga da se o njima govori kao o „neimenovanim i nediferenciranim – drugima“. Takav posao je izuzetno sveobuhvatan i kompliciran. Medicinske sestre nisu samo zaposlene u njezi bolesnika u bolničkim i ambulantnim sustavima, već su zaposlene u sustavima socijalne skrbi, obrazovanja i zatvorskom sustavu. Upravo zbog širokog područja koje obuhvaćaju kompleksno je definirati sestrinstvo. Sukladno tome za „sudbinu“ medicinskih sestara odgovorno je Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo socijalne skrbi, Ministarstvo prosvjete i Ministarstvo pravosuđa (14). Kako je sestrinska problematika ipak u nadležnosti raznih ministarstava, raznih resora i raznih službi, kada se usporede s liječnicima medicinske sestre se često nalaze u nezavidnom položaju. Kod liječnika se točno zna tko je liječnik opće prakse a tko liječnik s specijalizacijom, te su adekvatno priznati i vrednovani od strane komore i društva dok je kod sestrinstva to ipak malo komplicirano i nedefinirano. Tako na primjer imamo sestre s licencom, sestre s raznim specijalizacijama, sestre koje se bave znanstvenim radom, akademski obrazovane te kod njih sva ta dostignuća nisu adekvatno vrednovana ni priznata. Smatra se kako veliku ulogu u nepriznavanju sestrinstva igraju medicinske sestre koje su nedovoljno aktivne i lošijeg angažmana od liječnika. U profesionalizaciji dolazi do određenih prepreka koje su prema autoru Cerjan Letica i dalje poprilično naglašene u vidu praktične sestrinske naobrazbe u odnosu na liječničku koja ima i znanstvenu i intelektualnu, ali i tehnološku smjernicu. Sestrinstvo se još uvijek spominje kao ženska profesija. Tek odnedavno je napušteno naglašavanje i izričito vrednovanje morala kod medicinskih sestara a naglasak se postavlja na poželjne osobine ličnosti (14). Nerijetko se stvaraju mišljenja kako sestrinstvo ipak ne postoji kao profesija u svom punom smislu, ali u svakodnevnim komunikacijama i pri znanstvenim istraživanjima i publiciranjima znanstvenih radova često postoje oprečna mišljenja o tome što sestrinstvo uistinu jest i što sve obuhvaća. Potrebno je sestrinstvo prestati promatrati kao pomoćnu djelatnost i prihvatiti je kao posebnu djelatnost (12). Probleme u sestrinstvu treba rješavati svim pristupima, gledajući s više pozicija (povijesnog, sociološkog, pravnog, društvenog, ekonomskog, obrazovnog i sl). Sestrinstvom se treba baviti kao zasebno temom koja može biti promatrana iz više specifičnih perspektiva, kako navodi

i autorica Mojsović (12). Ona smatra kako je za razvoj sestrinstva zaslužno mnogo čimbenika i da se svakako taj razvoj razlikuje ovisno o društvu, politici i ekonomskim prilikama određene zemlje, te razini i mogućnostima međunarodne suradnje i komunikacije. Kako bi se sestrinstvo razvilo u znanstvenom smjeru potrebno je provoditi stalna istraživanja, kojih u sestrinstvu trenutno nema dovoljno. Zadnjih desetak godina bilježi se porast znanstveno – istraživačkih radova u sestrinstvu, sudjelovanja medicinskih sestara u raznim međunarodnim projektima, edukacijama.

1.2. OSOBINE LIČNOSTI

Dugo vremena postoji znatno zanimanje za konstruktom osobina ličnosti te su na tu temu provedena brojna istraživanja koja su ukazala na važnost i utjecaj osobina ličnosti na ostale relevantne spoznaje i pojmove u psihologiji. Važnost osobina ličnosti ogleda se u njenoj prisutnosti u brojnim fenomenima i pojavama, o stilu života pojedinaca i načinima suočavanja s novonastalim problemima. Znanstvenik Allport (17) govorio je o ličnosti kao o svojevrsnoj dinamičnoj organizaciji koja se nalazi unutar samih pojedinaca te o onim psihofizičkim sustavima koji dalje određuju njihove specifične prilagodbe prema okolini koja ih okružuje. Autor Bronfenbrenner, s druge strane, (17) govori da osobine ličnost predstavljaju jedan relevantan sustav trajnih dispozicija kojima se razlikuju, doživljavaju ili manipuliraju percipirani ili stvarni aspekti okoline pojedinaca, uključujući i njih samih. Autor Eysenck (17) smatra kako je ličnost trajna, više ili manje stabilna organizacija temperamenta, karaktera, fizičke konstitucije i intelekta nekog pojedinca koja dalje određuje njegovu osobitu prilagodbu vlastitoj okolini. Prema autorima Larsenu i Bussu (18) ličnost se definira kao skup različitih mehanizama i psihičkih osobina koji su relativno trajni i organizirani. Ličnost kao takva ima utjecaj na prilagođavanje pojedinca na okolinu. Bitan podatak u psihologiji predstavlja način snalaženja i reagiranja pojedinca u različitim situacijama (17). Ličnost se analizira promatrajući osobine koje su zajedničke svima, te putem promatranja osobina koje pojedinca razlikuju od drugih. Takvim pristupom izražava se ljudska jedinstvenost i grupne razlike (18). Ličnost se može podijeliti i u šest različitih domena proučavanja ljudske prirode:

- Dispozicijska domena
- Biološka domena
- Intrapsihička
- Kognitivno-iskustvena
- Socijalna i kulturalna
- Domena prilagodbe

U nastavku ovog rada obrađuje se tema koja se dotiče dispozicijske domene ličnosti. Dispozicijska domena se bavi postojanjem razlika između pojedinaca koje se javljaju u njihovim svakodnevnim emocijama te po njihovom svakodnevnom samopoimanju. Osobine ličnosti se u literaturi još spominju pod pojmom dispozicije i crte ličnosti. Osobine ličnosti se smatraju stabilnim s obzirom na vrijeme i s obzirom na različite situacije (18). Mijenjaju se samo u slučaju neke traume ili neurovegetativne bolesti. Mišljenje je da se ličnost s obzirom na dispozicijsku domenu treba jasno i precizno definirati, istaknuti crte po kojima se pojedinci razlikuju i istaknuti crte najvažnije za definiranje ličnosti (18). Domena dispozicije se često koristi pri odabiru zaposlenika za različita zanimanja. Osobine ličnosti su jako bitne u predviđanje reagiranja i postupanja u različitim životnim situacijama, poput već navedenog odabira daljnje profesionalne karijere kao što je to primjerice kod medicinskih sestara i tehničara (18).

1.3. OSOBINE LIČNOSTI SESTRINSKE PROFESIJE

Medicinska sestra mora posjedovati osjećaj za ljudske vrijednosti, visoku razinu empatije, te želju za prilagođavanjem moralnim normama i onim koje zahtjeva društvo. Posao medicinske sestre je kompleksan, moraju naučiti povezati u cjelinu svoje znanje s brigom za bolesnike, iznad svega poštovanjem ljudskog dostojanstva, šireći pravila i norme društveno prihvatljivog ponašanja (19). Duga povijest razvoja sestrištva oduvijek naglašava razne karakterne vrline medicinskih sestara, posebno u onim vremenima kada sestrištvo nije težilo profesionalizaciji i daljnjoj autonomiji. Kako bi obavljanje zdravstvene njege bilo potpuno potrebno je izvrsno poznavanje njege i medicinskih vještina te visoka moralna zrelost. Medicinska sestra koja se odluči na skrb za druge stječe i dalje razvija potrebne vrline kako bi svoj posao obavljala dostojanstveno (20). Ono što se od medicinskih sestara očekuje je prije svega kulturno ponašanje, urednost i čistoća,

pouzdanost i točnost, razboritost i skromnost (19). Pravičan odnos prema bolesniku i njegovoj obitelji, te suradnicima potječe kroz sljedeće osobine koje pronalazimo kod medicinskih sestara:

- Uljudnost - poštovanje, pažljivost nježnost, razumijevanje
- Susretljivost - otvorenost u međuljudskim odnosima plemenitost, srdačnost
- Dobronamjernost - spremnost na pomoć
- Nesebičnost - kolegijalnost, korektnost
- Pouzdanost - odgovornost
- Komunikativnost - shvaćanje tuđih želja i želja za suradnjom
- Prijateljstvo - međusobno razumijevanje i poštovanje
- Humanost - ljubav prema čovjeku, uzajamna pomoć

Osim osobina pravičan odnos prema radu očituje se i u samostalnosti, snalažljivosti, ekonomičnosti, marljivosti, savjesnosti, suradništvu, odgovornosti, uočavanju i rješavanju problema (19). Važno je naglasiti kako medicinske sestre mogu posjedovati dobre (poželjne) i loše (nepoželjne) osobine. Kao primjer poželjnih osobine često se navode brižnost, empatija, iskrenost, strpljivost, ljubaznost a nepoželjnim se smatra arogancija, nedostatak empatije, nehumano ponašanje, nepažljivost, grubost i sklonost predrasudama. Nerijetko se u jednoj istoj osobi međusobno susreću i isprepliću dobre i loše osobine te je potrebno loše osobine kod medicinskih sestara na vrijeme prepoznati i ukloniti te raditi na promicanju dobrih moralnih osobina (21). Zdravstvena njega bolesnog čovjeka se kroz povijest smatrala samilosnim činom. Medicinske sestre s dobro razvijenim moralnim osobinama mogu pružiti dobru skrb svojim bolesnicima. Takva vrsta skrbi se provodi sa snažnim osjećajem ljubaznosti, plemenitosti, nesebičnosti te sa sposobnosti empatije koja se mora javiti od strane medicinske sestre i tehničara. Osobine dobre medicinske sestre (19):

- „Savjesnost - da u pružanju zdravstvene njege biva vođena moralnim načelima dobre sestrinske prakse
- Empatičnost - kako bi bolesnik osjetio da osoba suosjeća te na taj način dobio saznanje da je u društvenom kontekstu opće otuđenosti netko suosjećajan uz njega

- Otvorenost za probleme pacijenta - kako bi on bio sklon verbalizirati vlastite osjećaje strahove i nedoumice, iz čega bi se mogli detektirati nepoznati problemi koji bi se mogli riješiti
- Povjerljivost - bitno je da bolesnik ima povjerenje da određene tajne ili informacije koje bi ga u društvu mogle čak i stigmatizirati povjeri profesionalcu te da one ostaju unutar njihovog odnosa
- Strpljivost - ovo se posebno odnosi za skrb za starije bolesnike koji su i sami najčešće svjesni svojih ograničenih mogućnosti te uvijek očekuju strpljivost u suradnji
- Uvidavnost
- Poštivanje svakog bolesnika kao osobu - osobito u trpljenju u životu“ (20).

Medicinsku sestru koju odlikuju profesionalne vrline i humanističke vrijednosti karakterizira:

- Obrazovanje
- Visok stupanj motivacije
- Odgovornost prema pacijentu, profesiji, suradnicima
- Hrabrost i empatija
- Ugled i motiviranost za unapređenje profesije
- Aktivan, kritički i znanstveno utemeljen odnos prema području svoga rada (21).

Odgovorna medicinska sestra je ona koja poštuje dostojanstvo bolesnika, uvažava ga i prihvaća sa svim njegovim manama i vrlinama. Ona ili on razvijaju partnerski odnos s bolesnikom pomoću kojeg zajedno donose odluke o daljnjim intervencijama u korist bolesnikova ozdravljenja (21).

1.4. BIG FIVE MODEL

„Svaka osoba ima određen skup crta ličnosti koje ju razlikuju od drugih. Costa i McCrae su povećali broj tih karakteristika obuhvatili u pet dimenzija“ (12):

- Ekstraverzija
- Otvorenost prema iskustvu
- Savjesnost
- Ugodnost
- Neuroticizam

Svaka od navedenih dimenzija ima niz svojih osobina. Osobe koje postižu visoke rezultate na dimenziji ekstraverzije su društvene, otvorene, pričljive dok osobe koje ostvaruju visoke rezultate u otvorenosti prema iskustvu su znatiželjne i kreativne. Visoki rezultati na ljestvici dimenzije savjesnosti tumače te osobe kao organizirane, uredne i marljive dok osobe visoko na dimenziji ugodnosti tumači kao tople, pune razumijevanja i tolerantne. Neurotične osobe smatraju se temperamentne, impulzivne i nestrpljive i samim tim manje poželjne (22). Sve ove osobine mogu se primijeniti na medicinske sestre i način na koji utječu na njihovo kvalitetno obavljanje posla. One osobe koje se otvaraju prema novim iskustvima nerijetko uspijevaju u situacijama koje zahtijevaju određenu razinu fleksibilnosti i učenja novih stvari. Takve osobe su izuzetno prilagodljive te olako svladavaju sve novonastale promjene koje često znaju biti nepredvidljive i nagle. No, kod ovih osoba se često javlja problem da kada njihov trenutni posao ne stavlja pred njih određene izazove, oni mogu upasti u tzv. rutinu. Najbitnija osobina je savjesnost jer sve osobe koje posjeduju visoku razinu savjesnosti iz sebe izvlače maksimum te ulažu izuzetno veliki napor u obavljanje svog posla. Takve osobe su najčešće visoko motivirane, sigurne u sebe te zbog intenzivne fokusiranosti na jedan detalj znaju ne vidjeti širu sliku (22). Osobe visoko na ljestvici energije su vrlo dobre u poslovima koji uključuju socijalne kontakte. One su otvorene, pričljive te lako uspostavljaju socijalne kontakte. Problem se javlja kod obavljanja poslova gdje je socijalni kontakt mali ili ga nema (22). Osobe koje ostvaruju visoke rezultate na dimenziji ugodnosti nerijetko su voljne i spremne pružiti pomoći drugima te uvijek tražiti pravedna rješenja za sve. Oni daju svojim kolegama druge prilike te nastoje izbjeći daljnje konflikte pri čemu nekada propuste priliku za bolje promjene (22). Dimenzija koja nije poželjna u profesiji

sestrinstva je svakako osobina neurotičnosti iz razloga što su neurotične osobe nerijetko emocionalno neprilagodljive i jače doživljavaju stres. Teško ostvaruju dobre odnose, nisu motivirane, stvaraju nepovoljnu klimu i daljnju nelagodu oko sebe. Emocionalna stabilnost je čista suprotnost neurotičnosti. Osobe koje postiže visoke rezultate u dimenziji emocionalne stabilnosti se opisuje kao osobe pozitivnog raspoloženja, zadovoljne i predane radu. Svaka medicinska sestra ili tehničar predstavljaju spoj svih prethodno navedenih karakteristika i u svakom od njih se nalazi određena doza svih tih prethodno navedenih dimenzija, no kod nekih je medicinskih sestara određena dimenzija više izražena dok je kod drugih ipak nešto manje (22). U sljedećem dijelu rada, prikazati će se na koji način pojedina dimenzija peto faktorskog modela utječe na obavljanje profesije medicinske sestre i kako je povezana s provedbom određenih zadataka te efikasnosti i uspješnosti na poslu, odgovornim ponašanjima unutar tima te kontraproduktivnim radnim ponašanjima. Istraživanja koja su provedena u prošlosti dala su odgovore na pitanja o tome koja je osobina ličnosti bitna i poželjna za sestrinsku profesiju kako bi medicinska sestra kvalitetno obavljala svoj rad i funkcionirala u timu. Osobe koje se nalaze prilično visoko na dimenzijama ekstrovertiranosti poznate su po tome da uživaju u uspostavljanju socijalnih kontakata te da su izuzetno otvorene. Nerijetko imaju prilično širok krug prijatelja te upravo na takav način ostvaruju daljnje poznanstva i prijateljstva, a takvi su pojedinci upravo iz tog razloga sretniji na poslu jer neprestano grade pozitivne veze oko sebe (23). Takvim medicinskim sestrama nikada nije teško raditi s velikim brojem ljudi, bilo u timu, bilo sa bolesnicima, jer upravo one cijene mišljenja drugih i uvijek su spremne na rad i suradnju. No s druge strane, ako se nađu na radnom mjestu gdje su stalno izolirane od društvenih kontakata tada se njihova radna efikasnost smanjuje i nerijetko se u takvim situacijama ne znaju snaći (22). Kada se kao vođa tima zatekne osoba koja se nalazi visoko na dimenziji ugodnosti, ona može kvalitetno kreirati pravedno radno okruženje. Osobe visoko na dimenziji ugodnosti stvaraju povoljno radno okruženje, u timu podupiru druge. Problem nastaje kada se javljaju konflikti ili neslaganja, te to negativno utječe na njihovu radnu uspješnost. Ugodnost se u literaturi navodi kao izuzetno važna osobina u timovima, zbog poticanja pozitivnog radnog okruženja i radne uspješnosti. Osobe nisko na dimenziji ugodnosti opisuju se kao nesuradljive, osvetljive, manipulativne te konfliktne. Autor Witt i suradnici (24) su naveli kako su osobe koje se nalaze visoko na dimenziji ugodnosti procijenjene

uspješnije nego one koje se nalaze nisko na navedenoj dimenziji. Najtraženija osobina je savjesnost zbog visoke motiviranosti na radne zadatke, fokusiranosti, organiziranosti i uspješnosti u ostvarivanju većine ciljeva (25). Takve osobe sve nove zadatke prihvaćaju lako jer imaju izuzetno visoku razinu sigurnosti u sebe i svoje sposobnosti. Česti su pokretači vlastitih poslova jer su usmjereni na napredak i uspjeh. Zadatke rado prihvaćaju jer imaju veliku razinu sigurnosti u sebe i svoje sposobnosti. Savjesnost se najviše povezuje s uspješnošću obavljanja zadataka. Osobe visoko u dimenziji savjesnosti zadatke obavljaju odgovorno i na vrijeme. Što se više nalaze na dimenziji savjesnosti to su efikasniji i uspješniji u obavljanju zadataka dok osobe nisko na ovoj dimenziji su opisuju kao manje uredne, manje precizne i manje ustrajne (26). Ukoliko nemaju dobro razvijene socijalne vještine ipak neće biti u mogućnosti uspješno obavljati sve zadatke (22). Visoka otvorenost prema iskustvu pomaže pri lakšem ostvarivanju socijalnih kontakata s bolesnicima, što utječe i povećava kvalitetu rada. Takve osobe su izuzetno obrazovane, zainteresirane sklone traženju alternativnih rješenja i znatiželjne (22). Osobe visoko na dimenziji otvorenosti se bolje snalaze i ostvaruju veću uspješnost u rješavanju zadataka gdje postoji više mogućnosti za rješavanje određenog zadatka tj. ako im je pružena sloboda u izboru načina rješavanja zadatka (26). Osobe visoko na dimenziji neurotičnosti su teže prilagodljive, depresivne, u većoj mjeri pod stresom, nisu u mogućnosti uložiti sav trud u radu, teže ostvaruju socijalne kontakte što značajno utječe na radnu učinkovitost (2). Kada se takve osobe pronađu na položaju vođa timova one nerijetko stvaraju izuzetno neugodnu klimu te nisu niti malo dobri u motiviranju ostalih članova svog tima. Izuzetno su neodlučni tokom čitave svoje karijere i pokazuju tendenciju da pronađu svoje radno mjesto na manje zahtjevnim poslovima jer im je radna motivacija izuzetno niska (23). Medicinske sestre i tehničari koji su emocionalno stabilniji mnogo su bolji u izvedbi zadataka jer neće doživjeti takvu količinu stresa i anksioznosti na način na koji će to doživjeti osobe koje se nalaze visoko na neurotičnoj dimenziji. Poželjne osobine ličnosti, odgovorno ponašanje, visok stupanj komunikacijskih vještina, pomoć u obavljanju poslova, kreiranje ideja i pomoć u organizaciji su ključne osobine za sudjelovanje u timu. Visoki rezultati na ljestvicama dimenzija savjesnosti, ugodnosti i emocionalne stabilnosti pokazali su se kao poželjne osobine u sestrinskoj profesiji, te garantiraju da će takve osobe pružiti pomoć suradnicima i da će raditi za dobrobit bolesnika. Ekstroverziju karakterizira odgovorno ponašanje

prema zadacima, odnosno prema rješavanju obveza na vrijeme (27). Osobe visoko na dimenziji ekstrovertiranosti i otvorene osobe su skloni stalnom traženju načina za poboljšanja radne uspješnosti i funkcioniranja tima (28). Razlog tome je što su izrazito znatiželjni, kreativni te teže raznolikosti i novim iskustvima, saznanjima. Takve osobe su poželjne u poslovima koje zahtijevaju kreativnost te u poslovima gdje se pojavljuje jaka konkurencija. Osobe koje su visoko na dimenziji otvorenosti su prilagodljive, željene znanja te rado pružaju pomoć kako u svom okruženju tako i u okruženju koje nije primarno njihovo okruženje. Poželjni su za poslove koji zahtijevaju socijalne kontakte i interakciju (28). Osobe koje se nalaze visoko na dimenziji ugodnosti nerijetko ulaze u altruistična ponašanja te sa svojim izrazito ugodnim i toplim odnosima među kolegama pridonose daljnjem razvoju ugodne radne atmosfere. Takve se osobe najčešće slažu se sa svojim kolegama te im pružaju pomoć neovisno o svom vlastitom (ne)raspoloženju. Osim toga takvi pojedinci privlače daljnje kvalitetne socijalne interakcije te su se pokazali kao boljim članovima tima od ostalih kolega (28). Takve medicinske sestre i tehničari preuzimaju dio posla na sebe kada radni kolega to nije u stanju učiniti te uvijek iskazuju razumijevanje za teškoće s kojima se drugi nose, vrlo često ih pažljivo slušaju, daju savjete i pomažu, kako radnim kolegama tako i svojim pacijentima. Dokazano je da savjesnost predstavlja prediktor daljnje suradnje u radnom timu (27). Visoko savjesne osobe su dobro organizirane te obavljaju svoj posao uvijek točno i na vrijeme, njihova odgovorna organizacijska ponašanja u većoj su mjeri usmjerena upravo na pružanje pomoći kolegama u radnom timu (28). Jedna od nepoželjnih osobina kod medicinskih sestara je neurotičnost. Neurotične osobe nisu sklone pomaganju kolegama niti se trude u izvršavanju zadataka, distancirani su i teško se uklapaju u okolinu. Zbog navedenih karakteristika nisu dobar izbor za timski rad jer svojim ponašanjem mogu uzrokovati štetu kolegama i bolesnicima. Suprotno neurotičnosti se nalazi emocionalna stabilnost, u literaturi spominjana kao jedna od poželjnih osobina zadužena za odgovorno timsko ponašanje (28). Ukoliko se osobe nalaze nisko na dimenzijama ekstraverzije, ugodnosti, otvorenosti prema iskustvu i savjesnosti njihova upuštanju u odgovorna organizacijska ponašanja se konstantno smanjuju. Takve medicinske sestre i tehničari ne vide daljnju svrhu u pružanju pomoći niti bolesnicima niti radnom timu niti organizaciji u kojoj obavljaju svoju radnu dužnost. Razlog leži u tom što su nezadovoljni poslom kojeg obavljaju, a zbog karakteristika ličnosti koje posjeduju nemaju razvijene društvene

kontakte s drugim kolegama te ne vide smisao u svom altruističnom ponašanju (28). Radna ponašanja koja su kontraproaktivna svakako bi trebala biti u užem fokusu tima jer imaju tendenciju nanijeti mu ozbiljnu štetu. Takva kontraproaktivna ponašanja su ona namjerna ponašanja pojedinaca koja štete drugima. Postojanje devijantnih ponašanja stvara negativni psihološki utjecaj te dovodi do smanjenog morala, većeg broja otkaza, smanjenje radne produktivnosti i većeg broja izostanaka (29). Svaka osoba donosi svjesno odluku o tome hoće li stupiti u devijantno ponašanje, pa se stoga pretpostavlja da su takva ponašanja više pod utjecajem faktora ličnosti nego faktora situacije. Znanstvenik Salgado (25) naveo je zaključak kako su osobe, koje su nisko na svim dimenzijama, osim na dimenziji neurotičnosti, sklonije iskazati kontraproaktivna radna ponašanja, od čega su najizraženiji niska savjesnost i ugodnost. Osoba koja posjeduje niske rezultate na dimenziji savjesnosti, ugodnosti i emocionalne stabilnosti najčešće se povezuje s delikvencijom, nasiljem na radnom mjestu, uzrokovanjem materijalne štete na poslu, čestim otkazima i izostancima, te korištenje nedozvoljenih supstanci na radnom mjestu (droga, alkohol i sl.) (25). Naime, osobe koje se nalaze nisko na navedenim dimenzijama puno češće sudjeluju u ovakvim gore navedenim ponašanjima za razliku od osoba koje su visoko na svim navedenim dimenzijama.(25). Osobe koje su nisko na dimenziji ugodnosti češće daju otkaz, češće ostvaruje konflikte s kolegama ili nadređenima, izbjegavaju posao te ga na sve moguće načine pokušavaju prepustiti drugima. Nisu im strana ni devijantna ponašanja prema kolegama i timu (29). Ako se osobe nađu visoko na navedenoj dimenziji, one puno manje ulaze u kontraproaktivna radna ponašanja jer ne žele naštetiti nikome od svojih kolega niti pacijenata. Osobe koje ostvaruju visoke rezultate u dimenziji savjesnosti manje su sklone kontraproaktivnim ponašanjima. Sukladno tom jasno je pokazano kako se ugodnost i visoka savjesnost mogu koristiti za smanjivanje utjecaja neurotičnosti koja je dalje povezana s upuštanjem u kontraproaktivno radno ponašanje medicinskih sestara i tehničara (31). Osobe koje su nisko na dimenziji savjesnosti sklonije su kršenju pravila i propisa, korištenju nedozvoljenih supstanci (alkohol, droga) na radnom mjestu (25). Medicinske sestre koje se nalaze nisko na dimenziji otvorenosti su uobičajene i formalne, nemaju široko razmišljanje i vrlo su neprilagodljive. One žive po određenoj rutini i navici, ne vole promjene, čak ih one iznenađuju i nisu im ugodne. Upravo se zbog ovoga uključuju u kontraproaktivna radna ponašanja (29). Neurotičnost je nepoželjna osobina u

sestrinstvu, usko je povezana s kontraproduktivnim ponašanjem, nepovoljnom radnom klimom, takvi ljudi obiluju negativnim emocijama i teže se snalaze u radnoj okolini. Nerijetko kontraproduktivna radna ponašanja idu na štetu bolesnika (31).

1.5. MRAČNA TRIJADA

Spominjanje samo neurotičnosti a izostanak loših i mračnih strana ličnosti smatra se nedostatkom Big Five modela (32). Iz tog razloga se javila potreba za daljnjom provedbom istraživanja svih onih tamnih strana ličnosti. Mračna trijada uključuje makijavelizam, narcisoidnost i psihopatiju te se pokazala iznimno učinkovitom u predviđanju negativnih ishoda radnog ponašanja (33). Mračnu trijadu karakteriziraju ponašanja koja posjeduju agresivnost, emocionalnu hladnoću i nametljivost. Za makijaveliste se može reći da su to osobe koje žive po poslovcici „U ljubavi i ratu, sve je dopušteno“. Takve osobe često manipuliraju i iskorištavaju druge kako bi ostvarili vlastiti cilj. Izuzetno su prilagodljivi te su spremni na suradnju samo u slučaju kako bi ostvarili svoj cilj i ako će od toga imati korist. Skloni su laganju i manipulaciji, ali to nužno ne znači da posjeduju sposobnosti za izvođenje tih radnji. Ono što opisuje narcisoidnu ličnost je izuzetno veličanstveno ponašanje kojim ističe svoju dominaciju (34). Narcisoidni pojedinci su izuzetno uspješni u samopromociji jer su vrlo pričljivi. Druge smatraju prijetnjom pa se često postavljaju iznad drugih (35). Karakteristike koje uključuje psihopatska ličnosti odlikuju se visokom impulzivnosti, traženjem uzbuđenja te niskom razinom empatije i anksioznosti (34). Osobe psihopatske ličnosti ne iskazuju osjećaj krivnje, grižnje savjesti te se opisuju kao distancirane i hladne osobe. Doimaju se kao izuzetno vrijedni radnici ali provodeći duže vremena s njima otkriva se o kakvim se osobama radi. Posjeduju karakteristike poput dobrog vodstva, šarma, hrabrosti za preuzimanje rizika i dobrih socijalnih vještina (34). Znanstvenici Paulhus i Williams (34) su došli do zaključka da su narcisoidnost i psihopatija pozitivno povezane s dimenzijom ekstraverzije i otvorenosti prema iskustvu. Narcisoidne i osobe s izraženim psihopatskim osobinama posjeduju izrazit šarm i razgovorljivost te na taj način ostvaruju veliki broj kontakata i formiraju socijalne mreže. Psihopatija i makijavelizam negativno su povezani

sa savjesnošću. Takve osobe ne pokazuju zanimanje za druge, postižu svoje ciljeve bez obzira je li to njihovo ponašanje ugrožava druge. Psihopati se nalaze nisko na dimenziji neurotičnosti, jer nisu skloni iskazivanju anksioznosti i nesigurnosti. Suprotno njima, makijavelističke i narcisoidne ličnosti su pozitivno povezane s neurotičnosti. Obzirom na to da su učinci mračne trijade u suprotnosti učincima Big Five modela, u sljedećem dijelu ovoga rada prikazuje se na koji način ova mračna strana ličnosti može utjecati na radna ponašanja i suradnju medicinskih sestara i tehničara. Makijavelisti su osobe uspješne u poslovima koje obavljaju ako ti poslovi nisu visoko strukturirani. Radna uspješnost se kod makijavelista se smanjuje kako strukturiranost rada raste (36). Povezanost makijavelizma i uspješnosti u obavljanju posla može biti i pozitivna, ali i negativna. Kada se govori o pozitivnim povezanostima ističe se sposobnost makijavelista da budu tzv. „socijalni kameleoni“ jer oni u obzir uzimaju ponašanja i stavove drugih, prilagođavaju im se te na taj način što više manipuliraju kako bi ostvarili vlastitu korist. Sposobnost prilagođavanja drugima i manipulacije makijavelistima pomaže u ostvarivanju socijalnih kontakata i stjecanju povjerenja kod drugih. Pod krinkom pomaganja oni zapravo traže tuđu pomoć i usluge u provedbi svojih zadataka. Smatra se da dugoročno imaju lošu radnu uspješnost jer timski rad zahtjeva kontinuiranu suradnju i povjerenje. Makijavelisti ne poštuju principe a s drugima surađuju isključivo kada od toga imaju korist. O'Boyle i njegovi suradnici (36) istaknuli su kako su makijavelisti manje produktivni, smanjuju motivaciju kod drugih suradnika jer posjeduju izrazito negativan pogled na svijet. Njihova produktivnost nije vezana za kolektiv, smanjenju produktivnost ostvaruju i kao pojedinci (36). Narcisoidne osobe su uvelike okrenute veličanju svojih kvaliteta i samo -promociji te se iz tog razloga trude kao radnici najbolje što mogu. Trude se dokazati bilo kome, biti najbolji, kako ih krasi arogancija i samodopadnost nisu prihvaćeni u timskom radu (32). Vrlo lako dolaze do visokih pozicija i lako ostvaruju promaknuća. Narcisoidne osobe nisu nužno loši radnici, naprotiv mogu postizati izrazito visoke rezultate, brzo dolaze do svojih ciljeva, hvaljeni su u okolini što im pogoduje. Problem nastaje sve većim napretkom te kako raste napredak opada uspješnost, jer im se smanjuje broj ljudi koje moraju impresionirati. Na putu prema ostvarenju svojih ciljeva iskorištavaju druge i stvaraju loše odnose s kolegama (36). Skloni su lošim odnosima prema podređenima, ignoriranju negativnih informacija i kritika. Često preuzimaju zasluge za tuđe uspjehe, te na taj način narušavaju socijalne kontakte s kolegama. Ukoliko ne dobivaju dovoljna

priznanja postaju izrazito nezadovoljni te tim stvaraju nepovoljnu klimu u radnom okruženju (37). Autori Wallace i Baumeister (38) navode kako se veza narcisoidnosti i uspješnosti povećava ukoliko je rješenje zadataka prilika za poboljšanje. Ulažu izniman trud u poslove koje smatraju bitnima i koji podliježu vrednovanju jer se tako dokazuju i ističu. U zadatke koje smatraju lakšim, nedovoljno izazovnim a ne mogu putem njih dokazati svoju uspješnost ne ulažu puno truda (38). Takve osobe ulažu više truda u poslove za koje znaju da će povratna informacija o njihovom radu biti javna, a ne samo individualna. Narcisoidne osobe vole pokazivati svoje talente i očekuju jako puno od sebe. Oni su poželjni radnici ukoliko će se njihov individualni rad neprestano nadgledati i ocjenjivati, jer će se tada najviše iskazati. Posjedujući takve karakteristike nisu najbolji izbor za tim. Osobe psihopatskih osobina mogu uspijevati kada radno okruženje zahtjeva prikrivanje emocija, usmjerenost na uspjeh do kojeg dolaze na štetu drugih (36). Sa svojom upornošću i šarmom takve osobe mogu daleko dogurati, od čega i bolnica i tim u kojem rade svakako imaju koristi. Psihopati nemaju poštovanja prema onima s kojima rade, ali ni prema bolesnicima i vrlo je vjerojatno da će njihov krajnji uspjeh biti negativan. Skloni su druge optužiti zbog svojih pogrešaka, ne poštuju kolege, ne osjećaju krivnju ako nešto loše naprave. Ne poštuju socijalne norme, rokove, obveze te time druge suradnike dovode u nepovoljne situacije. Nisu poželjni u radnom okruženju. Iz svega navedenog vidljivo je da psihopatija i radna uspješnost imaju slabu povezanost (36). Spain i suradnici (32) su zaključili kako makijavelisti gledaju samo svoje interese i ne vide korist od toga da drugima pomognu kako drugi ne bi bili uspješniji od njih. Ne funkcioniraju u timu, ne zanima ih timski rad, smatraju se zasebnom cjelinom i svoj maksimum ulažu u zadovoljavanje vlastitih potreba. Ugodu im stvara poraz i stvaranje prednosti pred drugima. Nemaju povjerenje u druge te iz tog razloga nisu skloni pomaganju ostalim članovima tima (36). Becker i O'Hair s druge strane pak navode kako se makijavelisti nerijetko upuštaju u odgovorna timska ponašanja prema kolegama više nego u ona prema organizaciji. Razlog tome leži u činjenici kako takve osobe žele stvoriti što bolju sliku o sebi. One na početku zapravo zavaravaju druge te ih iskorištavaju i manipuliraju. Iako nemaju razvijene sposobnosti manipulacije ipak žele upravljati drugima. No zbog izostanka dobrih manipulativnih sposobnosti vrlo lako ih se prepozna, te ne uspijevaju u svom naumu. Spremni su na suradnju sama kada od toga imaju korist, ako uspiju u manipulaciji drugih na njihovu štetu dolaze do zacrtanog cilja (36).

Narcisoidne osobe sudjeluju u zadacima samo onda kada znaju da završetak rada donosi nagradu i pohvalu, i kad oni od toga imaju korist. Trude se postići što više te zauzeti što više poziciju jer im to hrani ego. Osjećaju se superiorno, te ne surađuju s ljudima na nižim pozicijama (37). Budući da takve osobe veličaju isključivo samo sebe, trude se postići što više kako bi došle do viših pozicija. Kao što je prethodno navedeno osobe koje posjeduju psihopatske osobine se nikada ne upuštaju u timsku suradnju zbog manjka mogućnosti suosjećanja s drugima te stoga ne mogu biti od pomoći kod suzbijanja patnje kolega ili bolesnika. Kada bi osoba koja posjeduje psihopatske osobine postala vođom tima, ishod bio loša suradnja s kolegama, prebacivanje odgovornosti na druge i smanjena potpora podređenima (32). U mnogim situacijama psihopati pokazuju dobre osobine poput dobrote, suosjećajnosti samo da bi pridobili druge i tim putem stigli do željenog cilja. Skloni su manipuliranju i iskorištavanju drugih da bi postigli korist. Dokazano je da razina autoriteta kod psihopatije ne igra veliku ulogu u kontraproductivnim ponašanjima, koliko veliku ulogu ima makijavelizam (39). Makijavelisti su osobe koje nisu predane timu te svoje potrebe stavljaju ispred potreba cijelog tima i bolesnika. Istraživači i autori Jonason i suradnici (39) ističu postojanje slabih i jakih strategija kontraproductivnog ponašanja. Pod slabe strategije su navedeni verbalni napadi, vrijeđanje i manipulacija a pod jake se navodi agresija i direktno napadanje drugih. Prema rezultatima provedenog istraživanja navedenih autora, makijavelisti imaju tendenciju iskoristiti jake taktike, pri čemu su oni česti zlostavljači drugih jer žele postići da ih ostali slušaju i rade prema njihovim naredbama. Narcisoidne osobe imaju pretjerano visoko mišljenje o sebi i visoko samopoštovanje, te zbog toga sve negativne komentare i kritike primaju puno osobnije i dramatičnije nego drugi. Ovakve reakcije na kritike često ih navodi na agresiju kojom se služe kao obrambenim mehanizmom i samim tim češće ulaze u kontraproductivna ponašanja (39). Narcisoidne ličnosti često iskazuju negativna ponašanja putem riječi, lažu, omalovažavaju i zavaravaju. Izuzetno su napadni, koriste se raznim lošim pristupima u pregovorima, te iz tog razloga nisu poželjni u radnoj okolini (32). Takve osobe kao vođe tima potiču kolege i rad s njim samo dok ne dođu do ostvarenja svog cilja, za koji najčešće preuzimaju sve zasluge. Ovakvim ponašanjem ne uspijevaju u ostvarivanju dobrih interpersonalnih odnosa, te često ulaze u rizična ponašanja. Ne praštaju pogreške drugih, što zna rezultirati nasiljem. S obzirom da su skloni ulaziti često u rizična ponašanja, dovodi do neuspjeha njih samih, cijelog tima a nerijetko i ugrožavaju

svoje bolesnike (37). „Psihopatija će se za razliku od makijavelizma i narcisoidnosti često povezivati s više nasilnih kontraproduktivnih radnih ponašanja.“ (36). Autor Jonason i suradnici (39) ističu kako su psihopati agresivni, nisu skloni depresiji niti posramljivanju, ne osvrću se na svoje greške bez obzira što te greške mogu naštetiti drugima, u ovom slučaju ugroziti život kako kolegama tako i bolesnicima. Posjeduju neodoljiv šarm, skloni su stvaranju velike mreže socijalnih kontakata, nerijetko dobro prihvaćeni u društvu zahvaljujući manipulaciji. Iskorištavaju druge i manipuliraju drugima bez osjećaja krivnje ili grižnje savjesti i kao takvi češće se upuštaju u kontraproduktivna ponašanja. Izuzetno su sposobni u kontroliranju svojih antisocijalnih potreba i impulsa, koje primjenjuju ukoliko shvate da imaju mogućnost napredovanja na više pozicije (32).

1.6. TIMSKI RAD

Timski rad u zdravstvu je neizostavan kako bi se omogućilo kvalitetno profesionalno djelovanje. Smatra se da pojedinac ne može udovoljiti svim zahtjevima moderne medicine, već u tome treba pomoć (15). Medicinske sestre i tehničari imaju svoj etički kodeks koji im preporuča suradnja s članovima tima te da uspostave kvalitetnu komunikaciju i međusobno izmjenjuju vještine i znanja (16). Glavno sredstvo komunikacije u timu je sestrinska dokumentacija. Najnoviji Zakon o sestrinstvu nalaže da svaki tim mora imati svoju voditeljicu i voditelja te izvršitelja zdravstvene njege. Voditelj bi trebala biti medicinska sestra visoke ili više stručne spreme koja će nadzirati i planirati zdravstvenu njegu. Timski radom se smatra rad više osoba, dobro koordiniranih i povezanih koji teže postizanju istog cilja. Sastoji se od 3 do 12 osoba (15). Timovi u zdravstvenom sustavu su interdisciplinarni i multidisciplinarni. Brojne su poteškoće koje se javljaju pri organizaciji i samoj provedbi timskog rada pa je iz tog razloga važno navesti njegove prednosti i motivacijske čimbenike koji potiču na pokretanje organizacije tima. Neke od tih prednosti su:

- Veća kvaliteta i učinkovitost obavljenog posla
- Brzo ostvarenje cilja
- Jednostavnija razmjena i daljnji prijenos iskustva i novih saznanja na mlade i neiskusne članove tima

- Veća razina odgovornosti koja postoji za svakog člana tima ponaosob pri svakoj provedbi odluka ili donošenju istih
- Manje radnih grešaka
- Niža razina stresa za sve sudionike u timu
- Veće zadovoljstvo samog pacijenta i njegovih članova uže obitelji
- Financijska isplativost timskog djelovanja obzirom na to da se određene problematike na ovaj način efikasnije i brže rješavaju (15).

Kako bi timski rad bio kvalitetan važno je da članovi tima posjeduju navedene kompetencije (15):

- Širok opseg znanja koje je vezano uz ciljeve
- Kvalitetne osobine jer profesionalna znanja i vještine nisu uvijek dovoljni pokazatelj je li netko dobar član ili ne

Vještine potrebne za suradnju i za kvalitetno funkcioniranje tima prije svega su dobre komunikacijske vještine. Timski rad opisuje se kao kompleksna obveza, a svaki član bi trebao posjedovati sposobnosti i kompetencije za dobru komunikaciju, suradnju i uvažavanje (15). Medicinske sestre i tehničari moraju razviti niz komunikacijskih vještina kako onih općih tako i onih specifičnih kao što su to primjerice pružanje negativnog i pozitivnog povratnog odgovora, aktivno slušanje, asertivnost pri iznošenju vlastitih mišljenja, organizacija i vođenje timskog rada, savjetovanje i svakodnevno rješavanje konflikata. Jedna od najvažnijih karakteristika potrebnih pojedincu za funkcioniranje u timu su spremnost za rad i suradnju. One osobe koje ne posjeduju karakteristike za suradnju, uvažavanje i toleranciju nisu pogodne za timski rad jer otežavaju funkcioniranje tima (15).

1.7. ULOGA OSOBINA LIČNOSTI MEDICINSKIH SESTARA U TIMSKOM RADU

Sve medicinske sestre i medicinski tehničari posjeduju neke osobine ličnosti za koje smatraju kako su bolja i poželjna u timskim zadacima i mogu doprinijeti olakšanom funkcioniranju tima, što na koncu rezultira boljom uspješnosti za tim i samog bolesnika. Pomaganju je vrsta međuljudskog, suradničkog i pridruženog ponašanja usmjereno prema članovima nekog tima. Medicinske sestre koje postižu visoke rezultate na dimenziji savjesnosti su dobro organizirane, u obavljanju zadataka točne, sve obavljaju na vrijeme i njihova ponašanja su usmjerena na pružanje pomoći drugima te kao takve su poželjni članovi medicinskih timova. Savjesnost se smatra jednom od poželjnih osobina u medicinskim timovima i najviše je povezana s izvođenjem zadataka. Što je više članova s visokom razinom savjesti to će i tim biti uspješniji i efikasniji (40). Osobe koje na ljestvici ugodnosti ostvaruju niske rezultate povezani su sa smanjenim pojedinačnim naporima i zabušavanjem u grupnom radu. Poznato je da ekstraverzija pozitivno utječe na radno ponašanje pojedinca kod poslova koji zahtijevaju visok stupanj socijalnih kontakata, te dovodi do zaključka da tim u kojem prevladavaju ekstrovertirane osobe će biti homogeniji (40). Za ekstrovertirane osobe je poznato da su izuzetno otvorene, da uživaju u uspostavljanju socijalnih kontakata i iskazivanju pozitivnih osjećaja. Sukladno tim osobinama pokazuju pozitivan stav prema članovima i češće nude pomoć. Iako dobivaju dobre ocjene od nadređenih, u timu gdje se nalazi veći broj ekstrovertiranih osoba mogući su konflikti (23). Razlog tomu je što veći broj članova pokazuje interes za preuzimanje vodstva (40). Osobe neurotičnih osobina ne vole pokazivati svoje osjećaje, ne vole se isticati, te se pokušavaju stopiti s osobama iz tima i pretvarati se da su slični. Njihova ličnost bitno odskače te ih ona izdvaja od ostalih u timu. Osobe koje posjeduju neurotične osobine ličnosti nisu poželjne u timskom radu (40). Emocionalna stabilnost u literaturi često spominjana kao suprotnost neurotičnosti, odlikuje se karakteristikama kao što su pozitivno raspoloženje, predanost radu, sklonost stresu i depresiji u maloj količini naspram neurotičnih osoba koje se sklone težim oblicima depresije i većoj količini stresa. Također još jedna je od poželjnih osobina ličnosti u medicinskom timu. Osobe koje se nalaze visoko na ljestvici emocionalne stabilnosti učinkovito sudjeluju u rješavanju poteškoća na koje nailaze do oporavka bolesnika (23). S druge strane otvorenost prema

novim iskustvima nije direktno povezana s izvođenjem zadataka, već je karakterizira lakše ostvarivanje socijalnih kontakata s bolesnicima, radoznalost i kreativnost. Nalaze više mogućnosti u rješavanju zadataka, i otvoreniji su da prihvaćanje različitih i kreativnih zadataka. Medicinske sestre i tehničari koji posjeduju jednu od tri ličnosti mračne trijade nisu dobar izbor za tim ili suradnju. Takve osobe su puno sklonije laganju, agresiji, manipulaciji, devijantnim ponašanjima koje nikako nisu poželjne karakteristike za sestrinsku profesiju. Bitno je za napomenuti da takve osobe sudjeluju u radu isključivo kada za njih postoji neka korist, i najčešće kada tu korist ostvare napuštaju tim i njegove članove. Nisu skloni pomaganju kolegama ni bolesnicima jer u tome ne vide osobnu korist. Posao koji bi zahtijevao kontinuiranu, intenzivnu i dugotrajnu suradnju nikako nije izbor za njih. Medicinske sestre i medicinski tehničari koji posjeduju osobine ličnosti iz mračne trijade ne bi bili dobar izbor za članove grupa ili za ostvarivanje daljnjih timskih suradnji (40).

2. CILJ RADA

Cilj istraživanja je ispitati osobine ličnosti studenata preddiplomskog i diplomskog studija sestrinstva potrebne za kvalitetno obavljanje profesionalnih zadataka u timskom radu. Utvrditi razlikuju li se medicinske sestre (Ž) od tehničara (M) u naglašenosti osobina te razlikuju li se studentice medicine (Ž) od studenata (M) u naglašenosti osobina. Utvrditi razlikuju li studenti sestrinstva i studenti medicine u naglašenosti osobina. Utvrditi na temelju koje osobine svi ispitanici kreiraju lažnu sliku o sebi.

2.1. HIPOTEZA

- Studenti sestrinstva iskazuju osobine ličnosti potrebne za kvalitetno obavljanje profesionalnih zadataka u timskom radu.
- Postoje značajne razlike u osobinama ličnosti između studenata i studentica oba studija.
- Postoji značajna razlika u naglašenosti osobina ličnosti između studentica i studenata studija Sestrinstva.
- Postoje značajne razlike u naglašenosti osobina ličnosti između studenata i studentica studija Medicine.

3. IZVORI PODATAKA I METODE

Istraživanje je provedeno od prosinca 2019. godine do veljače 2020. godine među studentima preddiplomskog i diplomskog studija Sestrinstva Sveučilišta u Splitu i studentima Medicine – smjer doktor medicine pri Medicinskom fakultetu u Splitu. Sudjelovao je 201 ispitanik, od čega je 145 studenata sestrinstva te 56 studenata medicine – smjer doktor medicine. Od ukupnog broj studenata sestrinstva 111 je žena a 34 muškaraca, dok je među studentima medicine bilo 30 žena i 26 muškaraca. Istraživanje je provedeno na Medicinskom fakultetu u Splitu i Sveučilištu u Splitu putem anonimnih upitnika za ispitivanje osobina ličnosti - Big five upitnik (Big Five Questionnaire; Carpara, Barbaranelli, Borgogni, 2005) (12). Upitnik se primjenjuje isključivo za ispitivanje osobina ličnosti kod osoba starijih od 16 godine. Sastoji se od 132 tvrdnje, od kojih je polovica formulirana u pozitivnom smjeru a polovica u negativnom. Zadatak ispitanika je izraziti stupanj slaganja sa svakom od tvrdnji, na ljestvici od 1 do 5, gdje 1 znači u potpunosti netočno za mene a 5 u potpunosti točno za mene. Big five upitnik se sastoji od pet glavnih dimenzija ličnosti Energije (E; alfa=0,81), Ugodnost (U; alfa=0,73), Savjesnost (S; alfa= 0,81), Emocionalna stabilnost (ES; alfa=0,90) i Mentalna otvorenost (MO; alfa=0,75). Za svako od 5 velikih dimenzija identificiraju se po dvije pod – dimenzije: Energija (Dinamičnost - Di i Dominacija - Do), Ugodnost (Kooperativnost – Kp i Srdačnost – Sr), Savjesnost (Temeljnost – Tm i Ustrajnost – Us), Emocionalna stabilnost (Emocionalna kontrola – Ek i Kontrola impulsa – Ki), Mentalna otvorenost (Otvorenost prema kulturi – Ok i Otvorenost prema iskustvu – Oi) i ljestvica laganja (L). Rezultat za pet glavnih dimenzija određuje se zbrajanjem odgovarajućih čestica za svaku pod – dimenziju te se dobiveni rezultat uvrštava u konverzacijsku tablicu T – vrijednosti. Na listu za profil se treba napraviti histogram za svakog ispitanika u svakoj dimenziji i pod – dimenziji. Ljestvica laganja se sastoji od 12 tvrdnji koje nam identificiraju sklonost pojedinca davanju lažne slike o sebi, bilo pozitivne ili negativne (11). Podaci će se prikazati tablično. Primjena ovog instrumenta i interpretacija rezultata odvijala se pod supervizijom sumentorice koja je psiholog ovlašten za primjenu ovog upitnika.

3.1 STATISTIČKE METODE

U radu su korištene metode deskriptivne statistike, i to medijan kao srednja vrijednost, te interkvartilni raspon kao pokazatelj disperzije oko aritmetičke sredine. U radu se koristi χ^2 test. Razlika u osobinama ličnosti među studentima s obzirom na spol i studij ispituje se Man – Whitney testom, te Kruskal – Wallis testom. Važnost osobina za ljestvicu laganja ispituje se linearnom regresijom, gdje vrijednost parcijalne korelacije upućuje na povezanost osobina sa kretanjem laganja.

Analiza je rađena u softwaeu SPSS 2.

4. REZULTATI

Veća je zastupljenost studentica na studiju sestrinstva za 22,98 postotnih bodova u odnosu na studij medicine, te je utvrđeno postojanje razlike ($\chi^2=10,188$; $p<0,001$).

Tablica 1. Ispitanici prema spolu

	Spol				χ^2	p*
	Ž		M			
	N	%	n	%		
Sestrinstvo	111	76,55%	34	23,45%	10,188	0,001
Medicina	30	53,57%	26	46,43%		

* χ^2 test

Osobine su ispitane upotrebom mjernih skala sa Likertovim vrijednostima od 1 do 5 gdje vrijednosti upućuju na sljedeće:

- vrlo nisko (1)
- nisko (2)
- prosječno (3)
- visoko (4)
- vrlo visoko (5)

Tablica 2. Dimenzije osobina ličnosti kod studenata

Svi ispitanici		1	2	3	4	5	χ^2	p*
Energija	n	86	71	31	8	5	134,50	<0,001
	%	42,79	35,32	15,42	3,98	2,49		
Ugodnost	n	94	65	35	5	2	155,10	<0,001
	%	46,77	32,34	17,41	2,49	1,00		
Savjesnost	n	64	55	40	29	13	41,07	<0,001
	%	31,84	27,36	19,90	14,43	6,47		
Emocionalna stabilnost	n	107	63	24	3	4	197,48	<0,001
	%	53,23	31,34	11,94	1,49	1,99		
Mentalna otvorenost	n	116	48	30	5	2	214,15	<0,001
	%	57,71	23,88	14,93	2,49	1,00		
Laganje	n	43	89	50	16	3	110,82	<0,001
	%	21,39	44,28	24,88	7,96	1,49		

* χ^2 test

Najveći broj ispitanika ima nisku razinu energije ($\chi^2=134,50$; $p<0,001$), ugodnosti ($\chi^2=155,10$; $p<0,001$), savjesnosti ($\chi^2=41,07$; $p<0,001$), emocionalne stabilnosti ($\chi^2=197,48$; $p<0,001$) i mentalne otvorenosti ($\chi^2=214,15$; $p<0,001$), dok je najčešća razina laganja niska (2) ($\chi^2=110,82$; $p<0,001$).

Tablica 3. Osobina emocionalne stabilnosti s obzirom na spol i studij

Skupina	Osobina	N	Prosjek	SD	Medijan	IQR	H	P
Medicina M	Emocionalna stabilnost (ES)	26	1,58	0,70	1,00	(1,00-2,00)	9,96	0,019
Medicina Ž		30	2,30	1,29	2,00	(1,00-3,00)		
Sestrinstvo M		34	1,44	0,61	1,00	(1,00-2,00)		
Sestrinstvo Ž		111	1,60	0,80	1,00	(1,00-2,00)		

*Kruskal-Wallis test

Najveća razina emocionalne stabilnosti je utvrđena među ispitanim studenticama medicine (Me=2,00; IQR=1,00-3,00), dok je najmanja razina utvrđena među studentima sestrinstva (Me=1,00; IQR=1,00-2,00). Ispitivanjem je utvrđeno postojanje razlike (H=9,96; $p=0,019$).

Tablica 4. Osobina energije s obzirom na spol i studij

Skupina	Osobina	N	Prosjek	SD	Medijan	IQR	H	p
Medicina M	Energija (E)	26	1,92	0,93	2,00	(1,00-3,00)	0,59	0,899
Medicina Ž		30	2,00	1,20	2,00	(1,00-3,00)		
Sestrinstvo M		34	1,88	0,84	2,00	(1,00-2,00)		
Sestrinstvo Ž		111	1,84	0,97	2,00	(1,00-2,00)		

*Kruskal-Wallis test

Razina osobine energije nije se razlikovala među promatranim skupinama (H=0,59; $p=0,899$).

Tablica 5. Osobina mentalne otvorenosti s obzirom na spol i studij

Skupina	Osobina	N	Prosjeak	SD	Medijan	IQR	H	p
Medicina M	Mentalna otvorenost (MO)	26	1,58	0,81	1,00	(1,00-2,00)	7,008	0,072
Medicina Ž		30	2,07	1,08	2,00	(1,00-3,00)		
Sestrinstvo M		34	1,62	1,02	1,00	(1,00-2,00)		
Sestrinstvo Ž		111	1,57	0,79	1,00	(1,00-2,00)		

*Kruskal-Wallis test

Razina mentalne otvorenosti nije se razlikovala među promatranim skupinama (H=7,008; p=0,072).

Tablica 6. Osobina savjesnosti s obzirom na spol i studij

Skupina	Osobina	N	Prosjeak	SD	Medijan	IQR	H	P
Medicina M	Savjesnost (S)	26	2,23	1,07	2,00	(1,00-3,00)	12,71	0,005
Medicina Ž		30	3,20	1,42	3,00	(2,00-5,00)		
Sestrinstvo M		34	2,24	1,18	2,00	(1,00-3,00)		
Sestrinstvo Ž		111	2,21	1,18	2,00	(1,00-3,00)		

*Kruskal-Wallis test

Najveća razina savjesnosti je utvrđena među ispitanim studenticama medicine (Me=3,00; IQR=2,00-5,00), dok je najmanja razina utvrđena među studenticama sestriinstva (Me=2,00; IQR=1,00-3,00). Ispitivanjem je utvrđeno postojanje razlike (H=12,71; p=0,005).

Tablica 7. Osobina ugodnosti s obzirom na spol i studij

Skupina	Osobina	N	Prosjeak	SD	Medijan	IQR	H	P
Medicina M	Ugodnost (U)	26	1,62	0,94	1,00	(1,00-2,00)	12,34	0,063
Medicina Ž		30	2,30	0,99	2,00	(2,00-3,00)		
Sestrinstvo M		34	1,62	0,82	1,00	(1,00-2,00)		
Sestrinstvo Ž		111	1,74	0,83	2,00	(1,00-2,00)		

*Kruskal-Wallis test

Razina osobine ugodnosti nije se razlikovala među promatranim skupinama ($H=12,34$; $p=0,063$).

Tablica 8: Laganje s obzirom na spol i studij

Skupina	Osobina	N	Prosjek	SD	Medijan	IQR	H	P
Medicina M	Laganje (L)	26	2,15	0,78	2,00	(2,00-2,00)	1,104	0,776
Medicina Ž		30	2,30	0,79	2,00	(2,00-3,00)		
Sestrinstvo M		34	2,32	0,91	2,00	(2,00-3,00)		
Sestrinstvo Ž		111	2,22	1,00	2,00	(1,00-3,00)		

*Kruskal-Wallis test

Razina laganja nije se razlikovala među promatranim skupinama ($H=1,104$; $p=0,776$).

Ispitivanje razlika prema spolu

Tablica 9. Ispitivanje razlika dimenzija ličnosti prema spolu

Svi studenti	Spol		1	2	3	4	5	U	p*
Energija	Ženski	n	63	48	20	5	5	4003	0,521
		%	44,68	34,04	14,18	3,55	3,55		
	Muški	n	23	23	11	3	0		
		%	38,33	38,33	18,33	5,00	0,00		
Ugodnost	Ženski	n	59	50	26	5	1	3531	0,046
		%	41,84	35,46	18,44	3,55	0,71		
	Muški	n	35	15	9	1	0		
		%	58,33	25,00	15,00	1,67	0,00		
Savjesnost	Ženski	n	44	38	27	20	12	3958,5	0,458
		%	31,21	26,95	19,15	14,18	8,51		
	Muški	n	20	17	13	9	1		
		%	33,33	28,33	21,67	15,00	1,67		
Emocionalna stabilnost	Ženski	n	72	43	19	3	4	3752,5	0,162
		%	51,06	30,50	13,48	2,13	2,84		
	Muški	n	35	20	5	0	0		
		%	58,33	33,33	8,33	0,00	0,00		
Mentalna otvorenost	Ženski	n	78	37	21	4	1	3951,5	0,407
		%	55,32	26,24	14,89	2,84	0,71		
	Muški	n	38	11	9	1	1		
		%	63,33	18,33	15,00	1,67	1,67		
Laganje	Ženski	n	33	58	37	10	3	4151,5	0,826
		%	23,40	41,13	26,24	7,09	2,13		
	Muški	n	10	31	13	6	0		
		%	16,67	51,67	21,67	10,00	0,00		

*Mann-Whitney U test

Ispitivanjem razlike u energiji (U=4003; p=0,521; savjesnosti (U=3958,5; p=0,458); emocionalnoj stabilnosti (U=3752,5; p=0,162); mentalnoj otvorenosti (U=3951,5; p=0,407), te laganju (U=4151,5; p=0,826) nije utvrđeno postojanje razlike između studenata i studentica. Veća razina ugodnosti je utvrđena među studenticama promatranih studija u odnosu na studente, te je ispitivanjem utvrđeno postojanje razlike (H=3531; p=0,046).

Tablica 10. Razlika dimenzija ličnosti prema spolu među studentima sestrinstva

Sestrinstvo	Spol		1	2	3	4	5	U	p*
Energija	ž	N	49	41	14	4	3	1768	0,552
	ž	%	44,14	36,94	12,61	3,60	2,70		
	m	N	12	16	4	2	0		
	m	%	35,29	47,06	11,76	5,88	0,00		
Ugodnost	ž	N	52	39	18	1	1	1720	0,398
	ž	%	46,85	35,14	16,22	0,90	0,90		
	m	N	20	7	7	0	0		
	m	%	58,82	20,59	20,59	0,00	0,00		
Savjesnost	ž	N	40	31	21	15	4	1850,5	0,888
	ž	%	36,04	27,93	18,92	13,51	3,60		
	m	N	12	9	7	5	1		
	m	%	35,29	26,47	20,59	14,71	2,94		
Emocionalna stabilnost	ž	N	60	39	10	0	2	1712,5	0,359
	ž	%	54,05	35,14	9,01	0,00	1,80		
	m	N	21	11	2	0	0		
	m	%	61,76	32,35	5,88	0,00	0,00		
Mentalna otvorenost	ž	N	67	27	15	2	0	1847	0,832
	ž	%	60,36	24,32	13,51	1,80	0,00		
	m	N	22	6	4	1	1		
	m	%	64,71	17,65	11,76	2,94	2,94		
Laganje	ž	N	29	43	28	8	3	1739,5	0,471
	ž	%	26,13	38,74	25,23	7,21	2,70		
	m	N	6	15	9	4	0		
	m	%	17,65	44,12	26,47	11,76	0,00		

*Mann-Whitney U test

Promatrajući skupinu studenata sa sestrinstva se može utvrditi da nema statistički značajne razlike u energiji (U=1768; p=0,552), ugodnosti (U=1720; p=0,398); savjesnosti (U=1850,5; p=0,888); emocionalnoj stabilnosti (U=1712,5; p=0,359); mentalnoj otvorenosti (U=1847; p=0,832); te laganju (U=1739,5; p=0,471) između studenata i studentica.

Tablica 11. Razlika dimenzija ličnosti prema spolu među studentima medicine

Medicina	Spol		1	2	3	4	5	U	p*
Energija	ž	N	14	7	6	1	2	385	0,937
	ž	%	46,67	23,33	20,00	3,33	6,67		
	m	N	11	7	7	1	0		
	m	%	42,31	26,92	26,92	3,85	0,00		
Ugodnost	ž	N	7	11	8	4	0	226,5	0,005
	ž	%	23,33	36,67	26,67	13,33	0,00		
	m	N	15	8	2	1	0		
	m	%	57,69	30,77	7,69	3,85	0,00		
Savjesnost	ž	N	4	7	6	5	8	238	0,011
	ž	%	13,33	23,33	20,00	16,67	26,67		
	m	N	8	8	6	4	0		
	m	%	30,77	30,77	23,08	15,38	0,00		
Emocionalna stabilnost	ž	N	12	4	9	3	2	271,5	0,039
	ž	%	40,00	13,33	30,00	10,00	6,67		
	m	N	14	9	3	0	0		
	m	%	53,85	34,62	11,54	0,00	0,00		
Mentalna otvorenost	ž	N	11	10	6	2	1	288	0,072
	ž	%	36,67	33,33	20,00	6,67	3,33		
	m	N	16	5	5	0	0		
	m	%	61,54	19,23	19,23	0,00	0,00		
Laganje	ž	N	4	15	9	2	0	344	0,408
	ž	%	13,33	50,00	30,00	6,67	0,00		
	m	N	4	16	4	2	0		
	m	%	15,38	61,54	15,38	7,69	0,00		

*Mann-Whitney U test

Utvrđena je veća razina ugodnosti kod studentica u odnosu na studente medicine (U=226,5; p=0,005). Razlika je utvrđena i u savjesnosti gdje je veća vrijednost utvrđena kod studentica medicine (U=238; p=0,011), kao i emocionalne stabilnosti (U=271,5; p=0,039).

Ispitivanjem razlike u energiji (U=385; p=0,937), mentalnoj otvorenosti (U=288; p=0,072), te laganju (U=344; p=0,408) postojanje razlike nije utvrđeno.

U nastavku rada se definira funkcija laganja (kreiranje lažne slike o sebi).

Tablica 13: Parcijalna korelacija i determinante laganja

	unstandardized		β standardizirana	t	p	Parcijalna korelacija	TOL
	β	Std. Pogreška					
α	2,36	0,21		11,24	<0,001		
Energija (E)	-0,01	0,07	-0,01	-0,08	0,936	-0,01	0,84
Ugodnost (U)	-0,06	0,08	-0,05	-0,72	0,471	-0,05	0,87
Savjesnost (A)	-0,05	0,06	-0,06	-0,76	0,447	-0,06	0,69
Emocionalna stabilnost (ES)	0,20	0,08	0,19	2,67	0,008	0,19	0,94
Mentalna otvorenost (MO)	-0,14	0,09	-0,14	-1,62	0,106	-0,12	0,69

Statistički značajan utjecaj na razinu laganja ima emocionalna stabilnost gdje se porastom emocionalne stabilnosti za jedan bod može očekivati porast laganja u prosjeku za 0,20 bodova i suprotno ($p=0,008$).

Navedena varijabla ima i najveću vrijednost parcijalne korelacije sa kretanjem zavisne varijable laganja (0,19), dok vrijednosti TOL veće od 0,20 upućuju na zaključak o nepostojanju kolinearnosti među osobinama.

5. RASPRAVA

U istraživanju osobina ličnosti provedenom između studenata sestrištva i medicine utvrđeno je kako najveći broj ispitanika ima nisku razinu energije ($p < 0,001$), ugodnosti ($p < 0,001$), savjesnosti ($p < 0,001$), emocionalne stabilnosti ($p < 0,001$) i mentalne otvorenosti ($p < 0,001$), dok je najčešća razina laganja odnosno kreiranja lažne slike o sebi niska (2 - nisko) ($p < 0,001$), (Tablica 2.). Rezultati koji su dobiveni nisu očekivani kod ove grupe ispitanika. S obzirom da se radi o studentima, najproduktivnijim skupinama posebno su zabrinjavajući dobiveni niski rezultati na ljestvicama energije i savjesnosti gdje ih opisuje kao smanjeno aktivne, smanjeno dinamične i s lošom efikasnošću obavljanja zadataka. Rezultati dobiveni u ovom dijelu istraživanja gdje je najviše ispitanika (više od polovice u obje skupine) ocijenjeno vrlo nisko na glavnim dimenzijama u usporedbi s sličnim istraživanjima provedenim u Tajvanu na uzorku od 493 studenta medicine gdje su studenti postigli visoke rezultate u većini dimenzija se ne podudaraju (42). Gledajući rezultate studenata sestrištva koji su ovom testiranju postigli vrlo niske rezultate u svim glavnim dimenzijama i uspoređujući ga s istraživanjem na studijima sestrištva u Teheranu, Kashanu i Azadu gdje 44 posto studenata nije imalo odgovarajuće osobine ličnosti za obavljanje sestrištva nalazimo podudarnost (41). Znanstvenik Salgado (25) naveo je kako osobe koje se nalaze nisko na svim dimenzijama, osim na dimenziji neurotičnosti često sudjeluju u kontraproduktivnim ponašanjima, izostancima, skloniji su davanju otkaza, nasilju na poslu, delikvenciji i kao takvi nisu dobar izbor, za razliku od osoba koje su visoko na svim dimenzijama (25). Dimenzija energije u literaturi spominjanja pod pojmom ekstraverzije, odlikuje se u uživanju sklapanja socijalnih kontakata, izuzetna otvorenost te samim tim su sretniji jer grade pozitivne veze oko sebe (23). Rezultati dobiveni u ovom istraživanju se razlikuju od rezultata istraživanja u Tajvanu gdje su studenti medicine pokazali visoke rezultate u dimenziji energije tj. ekstraverzije. S obzirom na niske rezultate postignute u ovoj dimenziji dolazimo do zaključka da su po pitanju ove dimenzije studenti oba studija smanjeno dinamični, slabije energije i neaktivni (45). S obzirom na niske rezultate na dimenziji emocionalne stabilnosti, studenti oba studija se opisuju kao ranjivi, anksiozni i nestrpljivi. Mentalnu otvorenost karakterizira lakše ostvarivanje kontakata, znatiželja, zainteresiranost za nova iskustva (22). Studenti oba studija s obzirom na niske rezultate na ovoj dimenziji nisu skloni traženju drugih rješenja i nisu kreativni. Usporedbom s

istraživanjem u Tajvanu ne nalazimo podudarnosti jer u tom istraživanju studenti medicine postižu visoke rezultate na dimenziju otvorenosti, što ih opisuje kao zainteresirane, otvorene za nova iskustva i promjene (44). Ugodnost se u literaturi navodi kao izuzetno važna osobina, osobe koje postižu visoke rezultate u toj dimenziji opisuju se kao suradljive, srdačne, empatične i kao osobe koje potiču ugodno radno raspoloženje. S obzirom na postignute niske rezultate u ovom istraživanju opisuju ih se kao smanjeno srdačni, smanjeno prijateljski naklonjeni i smanjeno empatični. S obzirom na niske rezultate na dimenziji savjesnosti imaju manju efektivnost i uspješnost u obavljanju poslova (26). Vrijednosti generacije također se mijenjaju i razvijaju kao odgovor na povijesni kontekst u kojem generacija odrasta. Istraživanje uspoređujući vrijednosti različitih generacija rezultiralo je zanimljivim nalazima. Generacije X i Y više su individualisti i zainteresirani su za rad na organizacijskim ciljevima sve dok se podudaraju sa njihovim osobnim ciljevima. Ova skupina, u usporedbi s baby boomerima (rođenima između četrdesetih i šezdesetih godina prošlog stoljeća), također je manje vjerojatno da će im posao biti od ključne važnosti u životu i vjerojatnije je da će poželjeti brzo napredovanje. Hipoteza u kojoj se navodi da studenti sestinstva imaju potrebne osobine ličnosti za kvalitetno obavljanje profesionalnih zadataka u timskom radu se u ovom istraživanju nije pokazala točna. Ispitivanjem je utvrđeno postojanje razlike među ispitivanim skupinama u razini emocionalne stabilnosti ($H=9,96$; $p=0,019$, Tablica 3.) i u savjesnosti ($H=12,71$; $p=0,005$, Tablica 6.). Najveća razina emocionalne stabilnosti (Medijan 2,00; IQR=1,00-3,00, Tablica 3.) i najveća razina savjesnosti je utvrđena među studenticama medicine (Me=3,00; IQR=2,00-5,00, Tablica 6.), dok je najmanja razina emocionalne stabilnosti (Me=1,00; IQR=1,00-2,00, Tablica 3.) i najmanja razina savjesnosti utvrđena među studenticama sestinstva (Me=2,00; IQR=1,00-3,00 Tablica 3.). Emocionalna stabilnost kao jedna od pet glavnih dimenzija Big Five upitnika koja se odlikuje karakteristikama poput pozitivnog raspoloženja, predanosti radu, smirenosti, strpljivosti dok se savjesnost karakterizira visokom motiviranošću na zadatke, takve osobe su fokusirane, organizirane i uspješne (25). U usporedbi s istraživanjem u Istanbulu je između 265 studenata sestinstva gdje su imali najmanje bodova u emocionalnoj stabilnosti ne nalazimo podudarnost (43). Osobe koje postižu nisku razinu na dimenziji emocionalne stabilnosti se opisuju kao anksiozne, ranjive, nestrpljive te nam je iz ovih rezultata vidljivo da te osobnosti više posjeduju studentice sestinstva (1). Rezultati

dobiveni su u skladu sa istraživanjem na Tajvanu gdje su studenti medicine iskazali veću razinu savjesnosti koja je povezana sa manjim brojem liječničkih pogreški dok istraživanje provedeno na uzorku studenata sestriinstva u Istanbulu ukazuje na postojanje veće razine savjesnosti kod studentica sestriinstva što ne nalazi podudarnosti u ovom radu (42). Iz dobivenog jasno je da osobe s niskom razinom na dimenziji savjesnosti, u ovom slučaju studentice sestriinstva, imaju manju efektivnost i uspješnost u obavljanju poslova (26). Hipoteza kako postoje značajne razlike u osobinama ličnosti između studenata sestriinstva i medicine se pokazala točnom, iako ne u svim dimenzijama značajna razlika postoji u dimenzijama emocionalne stabilnosti i savjesnosti koje se smatraju jednim od najvažnijih dimenzija, gdje veću razinu posjeduju ispitanici iz skupine studenata medicine. Daljnjim ispitivanjem razlike u osobinama ličnosti provedenim među studentima sestriinstva i medicine s obzirom na spol nije utvrđeno postojanje razlike u energiji ($U=4003$; $p=0,521$), savjesnosti ($U=3958,5$; $p=0,458$); emocionalnoj stabilnosti ($U=3752,5$; $p=0,162$), mentalnoj otvorenosti ($U=3951,5$; $p=0,407$), te laganju ($U=4151,5$; $p=0,826$) između studenata i studentica. Promatranjem rezultata dobivenih s obzirom na spol važno je napomenuti da se uzorak ispitanika sastojao od većeg broja ispitanika ženskog spola. Veća razina ugodnosti je utvrđena među studenticama medicine i sestriinstva u odnosu na studente, te je ispitivanjem utvrđeno postojanje razlike ($H=3531$; $p=0,046$), Tablica 9.). Ugodnost se u literaturi navodi kao izuzetno važna osobina, osobe koje postižu visoke rezultate u toj dimenziji opisuju se kao suradljive, srdačne, empatične i kao osobe koje potiču ugodno radno raspoloženje (24). Iako i na ovoj ljestvici studenti oba studija postižu niske rezultate razlika u razini ugodnosti pronađena je kod studentica u odnosu na studente obaju studija. Relevantnost podataka može se smatrati upitnom s obzirom na veću zastupljenost studentica ženskog spola. Istraživanje u Indiji je pokazalo da studentice medicine srdačne, vesele, sretne dok su studentice sestriinstva distancirane, hladne i suzdržane što se podudara s ovim podacima (1). Hipoteza kako postoji značajna razlika u osobinama ličnosti između studentica i studenata oba studija se nije pokazala točnom jer se značajne razlike nalazi samo u jednoj dimenziji – ugodnosti, dok u ostalima ne postoji razlika. Statistički značajan utjecaj na razinu laganja ima emocionalna stabilnost gdje se porastom emocionalne stabilnosti za jedan bod može očekivati porast laganja u prosjeku za 0,20 bodova i suprotno ($p=0,008$ Tablica 12.). Ljestvica laganja identificira sklonost da osobe kreiraju lažnu sliku o sebi, koja može biti „umjetno

pozitivna“ ili „umjetno negativna“ (46). Promatrane skupine studenata na ljestvici laganja postigli su rezultate nisko (2) na ljestvici (1 – vrlo nisko, a 5 – vrlo visoko), što nam govori da su studenti skloni kreiranju negativne slike o sebi. Ljudska bića su sklona pogreškama i pristranostima kad opažaju sebe. Štoviše, vrsta pristranosti koju ljudi imaju ovisi o njihovoj osobnosti. Mnogi ljudi pate od pristranosti prema samo-poboljšanju. To je tendencija precjenjivanja naših performansi i mogućnosti i gledanja na sebe u pozitivnijem/negativnijem svjetlu nego što nas drugi vide. Ljudi koji imaju narcisoidnu osobnost posebno su podložni ovoj pristranosti, ali mnogi drugi su i dalje skloni precjenjivanju svojih sposobnosti. S obzirom na dobivene rezultate preporuka bih bila da se navedeno istraživanje po istom tipu ponovi među studentima svih smjerova odjela zdravstvenih studija i većem uzorku studenata medicine jer postoji mogućnost da su vrlo niski rezultati na svim dimenzijama ličnosti zapravo usko povezani s sklonosti kreiranja negativne slike o sebi. Navedena varijabla ima i najveću vrijednost parcijalne korelacije s kretanjem zavisne varijable laganja (0,19), dok vrijednosti TOL veće od 0,20 upućuju na zaključak o nepostojanju kolinearnosti među osobinama (Tablica 12.) i potvrđuje da skale imaju dobru diskriminativnu valjanost tj. mjere međusobno nezavisne osobine ličnosti. Ispitivanjem razlike u naglašenosti osobina ličnosti s obzirom na studij kod ugodnosti (U=226,5; p=0.005), savjesnosti (U=238; p=0,011) i emocionalne stabilnosti (U=385; p=0,937) utvrđena je veća razina kod studentica medicine u odnosu na studente medicine. Ispitivanjem razlike u energiji (U=385; p=0,937), mentalnoj otvorenosti (U=288; p=0,072) te u laganju (U=344; p=0,408) postojanje razlike nije utvrđeno (Tablica 11.). Postavljena hipoteza kako postoje značajne razlike u naglašenosti osobina između studenata i studentica Medicine pokazala se točna, razlika je potvrđena u tri osobine. Ispitivanjem razlike u naglašenosti osobina ličnosti između studenata sestrinstva se može utvrditi da nema statistički značajne razlike u energiji (U=1768; p=0,552), ugodnosti (U=1720; p=0,398), savjesnosti (U=1850,5; p=0,888), emocionalnoj stabilnosti (U=1712,5; p=0,359), mentalnoj otvorenosti (U=1847; p=0,832) te laganju (U=1739,5; p=0,471) između studenata i studentica (Tablica 10.). Hipoteza kako postoji značajna razlika u osobinama ličnosti između studentica i studenata studija Sestrinstva se nije pokazala točna. Uzorak studenata sestrinstva u ovom istraživanju (n=145) je bio dovoljan dok se uzorak studenata medicine (n=56) smatra manjim te zahtjeva proširenje uzorka i ponavljanje istraživanja na ovu temu. Kako bismo mogli sa sigurnošću uopćiti

dobivene rezultate potrebno je osim proširenja uzorka studenata medicine također i izjednačiti ispitanike prema spolu. Ovim istraživanjem pokušale su se doznati osobine ličnosti studenata sestrištva, koliko su u skladu s psihologijskim saznanjima te koliko se razlikuju/podudaraju sa studentima medicine kao njima najbližoj profesiji. Smatra se da osobnost igra veliku ulogu u izboru profesije. Ono što daje odgovor na pitanje zašto su neke medicinske sestre uspješnije od drugih je upravo postojanje individualnih razlika koje daju uvid u način i razloge nečijeg postupanja prema kolegama i bolesnicima. Neke od individualnih razlika su motivacija, percepcija, osobni stavovi, interes, nasljedni faktori i razlike u osobinama ličnosti (8). Individualne razlike važne su nam na radnom mjestu. Ljudska bića u posao unose svoju osobnost, fizičke i mentalne sposobnosti i druge stabilne osobine. Od zaposlenika se očekuje da bude proaktivan, kreativan i spreman riskirati. Važno je poznavati profesionalne zadatke kako bismo se mogli odlučiti je li neka osoba po svojim osobinama idealan kandidat za neki posao. Iako ljudi na posao donose svoje osobine, svaka profesija je različita. Ponašanje je funkcija osobe i situacije koja međusobno komunicira. Prilagođenost osobe i posla povezana s nizom pozitivnih radnih stavova kao što su zadovoljstvo radnim okruženjem, identifikacija s organizacijom, zadovoljstvo poslom i radna ponašanja poput radnog učinka. Kad se ljudi uklope zadovoljniji su svojim poslom, posvećeniji i ostaju dulje u svojoj profesiji. Naša osobnost razlikuje od drugih ljudi, a razumijevanje nečije osobnosti daje nam naznake o tome kako će ta osoba vjerojatno djelovati i osjećati se u raznim situacijama. Vrijednosti i osobine ličnosti dvije su dimenzije u kojima se ljudi razlikuju. Vrijednosti su stabilni životni ciljevi. Kada traže posao, vjerojatnije je da će zaposlenici prihvatiti posao koji pruža mogućnosti za postizanje vrijednosti i vjerojatnije je da će ostati u situacijama koje zadovoljavaju njihove vrijednosti. Osobnost obuhvaća stabilne osjećaje, misli i obrasce ponašanja koje ljudi imaju. Osobine ličnosti velikih pet važne su osobine koje se čine stabilnima i mogu se generalizirati za druge kulture. Ostale važne osobine radnog ponašanja uključuju samoefikasnost, samopoštovanje, socijalno praćenje, proaktivnu osobnost, pozitivnu i negativnu afektivnost i lokus kontrole. Važno je zapamtiti da ponašanje osobe ovisi o podudaranju osobe i situacije. Naše ponašanje nije samo funkcija naše osobnosti, vrijednosti i sklonosti, već i situacije. Interpretiramo svoje okruženje, formuliramo odgovore i ponašamo se u skladu s njima. Rezultati ovog istraživanja mogu se koristiti za unapređivanje studijskih programa u svrhu daljnjeg razvoja profesije.

Osobnost može utjecati na naše ponašanje, ali ne treba zanemariti važnost konteksta u kojem se ponašanje događa. Mnoge organizacije koriste testove osobnosti u odabiru zaposlenika, ali upotreba takvih testova je kontroverzna zbog problema poput lažiranja i niske prediktivne vrijednosti osobnosti za radne rezultate.

6. ZAKLJUČCI

- Najveći broj ispitanika ima nisku razinu energije ($\chi^2=134,50$; $p<0,001$), ugodnosti ($\chi^2=155,10$; $p<0,001$), savjesnosti ($\chi^2=41,07$; $p<0,001$), emocionalne stabilnosti ($\chi^2=197,48$; $p<0,001$) i mentalne otvorenosti ($\chi^2=214,15$; $p<0,001$), dok je najčešća razina laganja niska (2) ($\chi^2=110,82$; $p<0,001$).
- Najveća razina emocionalne stabilnosti je utvrđena među ispitanim studenticama medicine (Me=2,00; IQR=1,00-3,00), dok je najmanja razina utvrđena među studentima sestrinstva (Me=1,00; IQR=1,00-2,00). Ispitivanjem je utvrđeno postojanje razlike (H=9,96; $p=0,019$).
- Razina osobine energije nije se razlikovala među promatranim skupinama (H=0,59; $p=0,899$).
- Razina mentalne otvorenosti nije se razlikovala među promatranim skupinama (H=7,008; $p=0,072$).
- Najveća razina savjesnosti je utvrđena među ispitanim studenticama medicine (Me=3,00; IQR=2,00-5,00), dok je najmanja razina utvrđena među studenticama sestrinstva (Me=2,00; IQR=1,00-3,00). Ispitivanjem je utvrđeno postojanje razlike (H=12,71; $p=0,005$).
- Razina osobine ugodnosti nije se razlikovala među promatranim skupinama (H=12,34; $p=0,063$).
- Razina laganja nije se razlikovala među promatranim skupinama (H=1,104; $p=0,776$).
- Ispitivanjem razlike u energiji (U=4003; $p=0,521$; savjesnosti (U=3958,5; $p=0,458$); emocionalnoj stabilnosti (U=3752,5; $p=0,162$); mentalnoj otvorenosti (U=3951,5; $p=0,407$), te laganju (U=4151,5; $p=0,826$) nije utvrđeno postojanje razlike između studenata i studentica. Veća razina ugodnosti je utvrđena među studenticama promatranih studija u odnosu na studente, te je ispitivanjem utvrđeno postojanje razlike (H=3531; $p=0,046$).
- Promatrajući skupinu studenata sa sestrinstva se može utvrditi da nema statistički značajne razlike u energiji (U=1768; $p=0,552$), ugodnosti (U=1720; $p=0,398$); savjesnosti (U=1850,5; $p=0,888$); emocionalnoj stabilnosti (U=1712,5; $p=0,359$); mentalnoj otvorenosti (U=1847; $p=0,832$); te laganju (U=1739,5; $p=0,471$) između studenata i studentica.

- Utvrđena je veća razina ugodnosti kod studentica u odnosu na studente medicine ($U=226,5$; $p=0,005$). Razlika je utvrđena i u savjesnosti gdje je veća vrijednost utvrđena kod studentica medicine ($U=238$; $p=0,011$), kao i emocionalne stabilnosti ($U=271,5$; $p=0,039$).
- Ispitivanjem razlike u energiji ($U=385$; $p=0,937$), mentalnoj otvorenosti ($U=288$; $p=0,072$), te laganju ($U=344$; $p=0,408$) postojanje razlike nije utvrđeno.
- Statistički značajan utjecaj na razinu laganja ima emocionalna stabilnost gdje se porastom emocionalne stabilnosti za jedan bod može očekivati porast laganja u prosjeku za 0,20 bodova i suprotno ($p=0,008$).
- Navedena varijabla ima i najveću vrijednost parcijalne korelacije sa kretanjem zavisne varijable laganja (0,19), dok vrijednosti TOL veće od 0,20 upućuju na zaključak o nepostojanju kolinearnosti među osobinama.

7. LITERATURA

1. Srivastava K, Raju M, Chaudhury S, Salujha SK, Basannar D. Do personality factors determine the choice of profession? An explorative study of female nursing and female medical students. *Med J Armed Forces India*. 2002;58(2):120–123. Dostupno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/27407356/>. Pristupljeno: 19.08.2019
2. Larsen RJ, Buss DM. *Psihologija ličnosti*. Naklada slap. Jastrebarsko;2008.
3. Jelić M. Nove spoznaje u istraživanjima samopoštovanja: konstrukt sigurnosti samopoštovanja. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, Zagreb. 2012;2:116. Dostupno na: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=125916. Pristupljeno : 19.08.2019
4. Rijavec M, Miljković D. Kako postati i ostati (ne)sretan - psihologija iracionalnih vjerovanja. *Popularna psihologija*. IEP-D2, Zagreb;2001.
5. Licul R. Sestrinstvo – ženska profesija. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/191188> Pristupljeno: 19.08.2019.
6. Donev D. Etički aspekti suvremenog modela odnosa liječnik – bolesnik. *JAHR*, Rijeka, 2013;7: 503-512. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/110370>. Pristupljeno: 19.08.2019
7. Mason Carpenter, Talya Bauer, Berrin Erdogan, *Principles of Management*. Dostupno na: <http://www.flatworldknowledge.com/printed-book/3312> Pristupljeno: 19.08.2019.
8. Pamela J. Brink, Marilyn J. Wood - 2001 - *Medical. Basic Steps in Planning Nursing Research: From Question to Proposal*. Dostupno na: <https://books.google.hr/books?isbn=0763715719> Pristupljeno: 19.08.2019.
9. Povrženić G. Mišljenja studenata studija sestrinstva o sestrinstvu kao profesiji – završni rad. Osijek: Medicinski fakultet Osijek;2016. <https://repozitorij.mefos.hr/islandora/object/mefos:218/preview> Pristupljeno: 19.08.2019.

10. Čukljek S, Karačić J, Ilić B. Stavovi studenata 3. godine studija sestrinstva o sestrinstvu u Hrvatskoj danas. Zdravstveno veleučilište Zagreb. Dostupno na: https://www.researchgate.net/profile/Boris_Ilic/publication/261402799_Stavovi_studenata_3godine_studija_sestrinstva_o_sestrinstvu_u_Hrvatskoj_danas/links/0c96053431929 Pristupljeno: 19.08.2019.
11. John OP, Srivastava S. The Big-Five trait taxonomy: History, measurement, and theoretical perspectives. Handbook of personality: Theory and research. Guilford Press, New York.1999;2:102-138. Dostupno na: <https://darkwing.uoregon.edu/~sanjay/pubs/bigfive.pdf>. Pristupljeno: 19.08.2019
12. Mojsović Z. i sur. Sestrinstvo u zajednici, Visoka zdravstvena škola, Zagreb;2005
13. Bošković Z. Medicina i pravo. Biblioteka Bioetika. Pergamena d. o. o. Zagreb;2007
14. Cerjan-Letica G. et al. Medicinska sociologija. Medicinska naklada: Biblioteka Sveučilišni udžbenici Zagreb;2003
15. Dichter JR. Teamwork and Hospital Medicine: A Vision for Future. Crit Care Nurse 2003; 23: 8-11. Dostupno na : <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12830774/>. Pristupljeno: 19.08.2019
16. Kalauz S. Etika u sestrinstvu. Zagreb: Medicinska naklada; 2012. p. 125-133.
17. Fulgosi, A. Psihologija ličnosti: Teorije i istraživanja. Zagreb: Školska knjiga;1981
18. Larsen, R. J. i Buss, D. M. Psihologija ličnosti. Jastrebarsko: Naklada Slap;2008
19. Prlić N. Etika u sestrinstvu. Udžbenik za treći razred medicinske škole za zanimanje medicinska sestra opće njege / medicinski tehničar opće njege. Zagreb: Školska knjiga; 2014.
20. Kalauz S. Sestrinska profesija u svjetlu bioetičkog pluriperspektivizma. Zagreb: Pergamena; 2011.
21. Vuletić S. Znanost, filozofija i teorija u sestrinstvu. Profesionalna autonomija sestrinstva utemeljena na znanstveno-humanističkoj odgovornosti.Zagreb. Medicinski fakultet u Zagrebu;2013

22. Carpenter, M. A., Bauer, T., i Erdogan, B. (2009). Principles of management. Washington: Flat World Knowledge. Dostupno na: <https://2012books.lardbucket.org/pdfs/management-principles-v1.0/s14-leading-people-and-organizatio.pdf>. Pristupljeno 19.08.2019
23. Krapić, N. Dimenzije ličnosti petofaktorskog modela i radno ponašanje. Psihologijske teme.2004;14(1.), 39-56. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/4828>. Pristupljeno: 19.08.2019
24. Witt, L. A., Burke, L. A., Barrick, M. A., i Mount, M. K. The interactive effects of conscientiousness and agreeableness on job performance. Journal of Applied Psychology.2002; 87(1), 164-169.Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/11448828_The_Interactive_Effects_of_Conscientiousness_and_Agreeableness_on_Job_Performance. Pristupljeno: 19.08.2019
25. Salgado, J. F. The Big Five personality dimensions and counterproductive behaviors. International Journal of Selection and Assessment.2002;10(1-2), 117-125. Dostupno na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1468-2389.00198>. Pristupljeno: 19.08.2019
26. George, J. M., i Zhou, J. When openness to experience and conscientiousness are related to creative behavior: an interactional approach. Journal of applied psychology.2001; 86(3), 513-524.Dostupno na: <https://psycnet.apa.org/record/2001-06715-013>. Pristupljeno: 19.08.2019
27. Krapić, N., Pletikosić, S., i Grabar, N. Odnos crta ličnosti i stavova prema radu i organizaciji s odgovornim organizacijskim ponašanjem. Psihologijske teme.2011; 20(2), 319-336. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/74204>. Pristupljeno: 19.08.2019
28. Chiaburu, D. S., Oh, I. S., Berry, C. M., Li, N., i Gardner, R. G. The five-factor model of personality traits and organizational citizenship behaviors: a meta-analysis. Journal of Applied Psychology.2011; 96(6), 1140-1166. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/51234254_The_Five-Factor_Model_of_Personality_Traits_and_Organizational_Citizenship_Behaviors_A_Meta-Analysis. Pristupljeno: 19.08.2019

29. Mount, M., Ilies, R., i Johnson, E. Relationship of personality traits and counterproductive work behaviors: The mediating effects of job satisfaction. *Personnel psychology*.2006; 59(3), 591-622. Dostupno na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1744-6570.2006.00048.x>.
Pristupljeno: 19.08.2019
30. Bolton, L. R., Becker, L. K., i Barber, L. K. Big Five trait predictors of differential counterproductive work behavior dimensions. *Personality and Individual Differences*.2010; 49(5), 537-541. Dostupno na: [https://www.scirp.org/\(S\(i43dyn45teexjx455qlt3d2q\)\)/reference/referencespapers.aspx?referenceid=1055006](https://www.scirp.org/(S(i43dyn45teexjx455qlt3d2q))/reference/referencespapers.aspx?referenceid=1055006). Pristupljeno: 19.08.2019
31. Bowling, N. A., Burns, G. N., Stewart, S. M., i Gruys, M. L. Conscientiousness and agreeableness as moderators of the relationship between neuroticism and counterproductive work behaviors: A constructive replication. *International Journal of Selection and Assessment*.2011; 19(3), 320-330. Dostupno na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1468-2389.2011.00561.x>.
Pristupljeno . 19.08.2019
32. Spain, S. M., Harms, P., i LeBreton, J. M. The dark side of personality at work. *Journal of Organizational Behavior*.2014; 35(S1), S41-S60. Dostupno na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/job.1894>. Pristupljeno: 19.08.2019
33. Youli, H., i Chao, L. A Comparative Study Between the Dark Triad of Personality and the Big Five. *Canadian Social Science*.2015;11(1), 93-98. Dostupno na: <http://www.cscanada.net/index.php/css/article/view/5715>.
Pristupljeno: 19.08.2019
34. Paulhus, D. L., i Williams, K. M. The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of research in personality*.2002; 36(6), 556-563. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/222828329_The_Dark_Triad_of_Personality_Narcissism_Machiavellianism_and_Psychopathy. Pristupljeno: 19.08.2019
35. Penney, L. M., i Spector, P. E. Narcissism and counterproductive work behavior: Do bigger egos mean bigger problems?. *International Journal of*

- selection and Assessment.2002; 10(1-2), 126-134. Dostupno na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1468-2389.00199>.
Pristupljeno: 19.08.2019
36. O'Boyle Jr, E. H., Forsyth, D. R., Banks, G. C., i McDaniel, M. A. A meta-analysis of the dark triad and work behavior: A social exchange perspective. *Journal of Applied Psychology*.2012; 97(3), 557-579. Dostupno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/22023075/>. Pristupljeno: 19.08.2019
37. Campbell, W. K., Hoffman, B. J., Campbell, S. M., i Marchisio. Narcissism in organizational contexts. *Human Resource Management Review*.2011; 21(4), 268-284. Dostupno na: <https://psyc.franklin.uga.edu/sites/default/files/CVs/Narcissism%20in%20organizational%20contexts.pdf>. Pristupljeno: 19.08.2019
38. Wallace, H. M., i Baumeister, R. F. The performance of narcissists rises and falls with perceived opportunity for glory. *Journal of personality and social psychology*.2002; 82(5), 819-834. Dostupno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12003480/>. Pristupljeno: 19.08.2019
39. Jonason, P. K., Slomski, S., i Partyka, J. The Dark Triad at work: How toxic employees get their way. *Personality and Individual Differences*.2012; 52(3), 449-453. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/228441567_The_Dark_Triad_at_work_How_toxic_employees_get_their_way. Pristupljeno: 19.08.2019
40. Liang, H. Y., Shih, H. A., i Chiang, Y. H. Team diversity and team helping behavior: The mediating roles of team cooperation and team cohesion. *European Management Journal*.2015; 33(1), 48-59. Dostupno na: <https://isiarticles.com/bundles/Article/pre/pdf/42728.pdf>. Pristupljeno: 19.08.2019
41. Adib-Hajbaghery, M., Dianati, M. Undergraduate nursing students' compatibility with the nursing profession. *BMC Med Educ*.2005; 5 (25). Dostupno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16011800/>. Pristupljeno: 19.08.2019
42. Lo C-L, Tseng H-T, Chen C-H. Does Medical Students' Personality Traits Influence Their Attitudes toward Medical Errors? *Healthcare*. 2018; 6(3):101.

Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6163914/>.
Pristupljeno: 19.08.2019

43. İspir Ö, Elibol E, Sönmez B. The relationship of personality traits and entrepreneurship tendencies with career adaptability of nursing students. *Nurse Educ Today*. 2019;79:41-47. Dostupno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31102796/>. Pristupljeno: 19.08.2019
44. Caprara VG, Barbaranelli C, Borgogni L. Priručnik za Big Five Upitnik. Jastrebarsko: Naklada slap,2005.

8. ŽIVOTOPIS

Osobni podaci

Ime i prezime: Jelena Komar

Datum i godina rođenja: 26.10.1984.

Kontakt: jmacanov@ozs.unist.hr

Obrazovanje

1999. – 2003. Zdravstvena škola Split; medicinska sestra/tehničar

2003. – 2007. Studij sestrinstva, Sveučilište u Splitu; Medicinski fakultet

2007. – 2008. Dopunsko pedagoško – psihološko obrazovanje; Fakultet prirodoslovno – matematičkih znanosti i kineziologije Split

2016. – Diplomski studij sestrinstva; Sveučilišni odjel zdravstvenih studija

Radno iskustvo

2008. – KBC Split, Klinika za bolesti srca i krvnih žila

Dodatne informacije

Poznavanje rada na računalu u MS Officeu

Poznavanje engleskog jezika u govoru i pismu

Poznavanje njemačkog jezika u govoru i pismu

Članstvo

Članica hrvatske komore medicinskih sestara

Članica hrvatskog udruženja kardioloških medicinskih sestara